נושאים באגרות הראי"ה

הלכה, פסקים ושאלות

197 אגרות · כרכים א', ב', ג', ד'

הנושא בקצרה, הנושאים המרכזיים שבו ומה מלמדות האגרות,

ורשימת כל האגרות שבנושא עם תקציר קצר (גרסה מקוצרת, בלי נוסח האגרות)

igrot.shlomo-aviner.net

הנושא בקצרה

כרב יפו והמושבות, ואחר כך כרב ירושלים והרב הראשי, הרב קוק נשאל מאות שאלות הלכה. רבות מהן מעשיות מאוד, והן משקפות את חיי היישוב החדש: הלוואות בריבית בין המושבה לתושביה, סכסוכי שכנים על קרקע ועל עופות, תקנות משכנתאות, כשרות של צבר ושל ברווז הודי, גיור, עגונות, ובית קברות ישן. האגרות האלה אינן תשובות ארוכות, אלא הוראות קצרות לוועדים ולרבנים.

בכל אלה הרב קוק מחפש את הדרך שתשמור את ההלכה ותאפשר את החיים: עצה לפשרה במקום דין, היתר עסקה במקום איסור ריבית, ובשאלות קשות, כמו גיור ממוצא מסופק, בירור לפני פסק.

ממונות במושבות

בשנות יפו הרב קוק היה הסמכות ההלכתית של המושבות. הוועדים פנו אליו בכל סכסוך, והרב קוק העדיף פשרה ותקנות על פני דין קשה.

כרך א', אגרת כו: לוועד רחובות: הרב קוק מייעץ להתפשר עם מלווה. ובכל הלוואה בין יהודים יש לעשות היתר עסקה, כמו שעשו בבנק ביפו.

"ודבר זה אין ראוי להיות קטן בעיני מנהלים עסקים כלליים לאחב"י באה"ק ת"ו"

כרך א', אגרת קל: לוועד ראשון לציון, בסכסוך שכנים על חלוקת קרקע: הרב קוק לא מצא מקום לדין 'גוד או אגוד', ומציע פשרה.

"עכבתי יותר מדאי את תשובתי ע"ד שאלתם, בנידון ו'-טו' חזרתי על צדדים וצדי צדדים, למצא מקום להניח בזה דין גוד או אגוד, ולא מצאתי"

כרך א', אגרת רד: לוועד פתח תקווה, בעניין תקנות המשכנתאות במושבה: מלווים שאינם רוצים להיכנס לתקנות יקבלו התחייבות מפורשת.

"ומאד צר לי שנמצאו מלוים כאלה, המפקפקים בבטחון כספם ע"פ התקנות שיסדנו"

כרך ב', אגרת תרעג: לוועד ראשון לציון, על הרחקת עופות: שובך יונים צריך הרחקה של חמישים אמה, ובשאר העופות לפי אומד מומחים.

"הגדר צריך לעשות בעל העופות לשמור את ממונו שלא יזיק את חברו"

כשרות ומאכלות

כרך ב', אגרת תסח: לאגרונום ד"ר מ' זגורודסקי: אין בתורה צמח שאסור באכילה, ולכן אין יסוד לאסור את הצבר האדום, מלבד דין ערלה. הרב קוק מברר את זיהוי הצבר במקורות.

כרך ד', אגרת ארעט: למר ברוך פנטורין: אי אפשר להתיר את 'הברווז ההודי' עד שייבדק בסימניו ויתברר שיש לו מסורת.

"אלה שני הדברים שלא נתבררו לנו עדיין, ע"כ אין לנו כח להחזיק את העוף הזה בתור עוף טהור"

כרך ב', אגרת תשט: להרב חיים דוד דוטנר, על מריטת נוצות: למקילים יש על מה לסמוך, אבל אין לצאת נגד המחמירים.

שאלות של אישות וגיור

כרך א', אגרת יט: להרב יעקב מרדכי זינגר, על אישה שנישאה כשהייתה מעוברת מבעלה הקודם: יש לברר תחילה אם עשו זאת במזיד, ובינתיים להפריד ולשמור על התינוק.

"נרעשתי מהעובדה ע"ד האשה"

כרך ב', אגרת תרכח: להרב יצחק אבא ציטרון, על גיורת מן הסובוטניקים: הרב קוק פנה לד"ר הרכבי כדי לברר אם הם מזרע ישראל, ועד אז יש לעכב.

"ע"כ אם לא נשאת כדאי לעכב עד התשובה"

כרך ג', אגרת תתג: לבנו, הרצי"ה, מלונדון: הרב קוק מדפיס קול קורא על תקנת עגונות בשם ועד הרבנים, בגלל המצב שתיצור המלחמה.

"הנני כעת מדפיס קו"ק ע"ד תק"ע בשם הועד של רבני הכנה"י"

כבוד ומקדש מעט

כרך א', אגרת רצט: למר טשצקיס: לספר תורה כשר עור של כל בהמה, חיה ועוף טהורים. עור שליל הוא רק הידור.

"אלא שיש מהדרין לקחת עור שליל דהיינו של בן פקועה, וזהו רק דרך הידור"

כרך ב', אגרת תרעה: לוועד תל אביב: הוחלט לבנות בית מרחץ ומקווה ציבורי ביפו, והרב קוק מבקש לשתף את תל אביב.

"כדי שיגדל הכח ונוכל לעשות מפעל שיהיה בו מן התפארת הציבורית והתועלת"

כרך ד', אגרת אקיא: לקהילה ששאלה אם למכור בית קברות ישן כדי לבנות בדמיו מבני ציבור: אין לזלזל בכבוד המתים בשביל ממון, אפילו לצורך מצווה.

"אין דעתי נוחה כלל לזלזל בכבוד המתים שוכני עפר בשביל הנאת ממון, אפילו לדבר מצוה וצרכי ציבור"

מה מלמדות האגרות

פשרה קודם לדין. הרב קוק מחפש תחילה פשרה, ופוסק רק כשאין ברירה (כרך א', אגרת כו; כרך א', אגרת קל).

ההלכה גם בעסקים. היתר עסקה "אין ראוי להיות קטן בעיני מנהלים עסקים כלליים" (כרך א', אגרת כו).

לברר לפני שפוסקים. בשאלות קשות הרב קוק מעכב עד שיתברר הדבר (כרך ב', אגרת תרכח; כרך ד', אגרת ארעט).

כבוד המתים. אין לזלזל בכבוד המתים "אפילו לדבר מצוה וצרכי ציבור" (כרך ד', אגרת אקיא).

הרב שלמה אבינר על הנושא

הרב אבינר מביא את הסברו של הרב קוק בשו"ת "משפט כהן" לסתירה בין תנורו של עכנאי, שבו לא שמעו לבת קול, לבין מחלוקת בית שמאי ובית הלל, שבה הכריעה בת קול: כשההלכה כבר הוכרעה על פי הרוב, אין בת קול יכולה לשנותה; אבל כשבשני הצדדים התבררו הטענות ואין דרך להכריע, ובלא הכרעה היה כל אחד נוהג כרצונו, בת קול יכולה לגלות את ההכרעה. ובשום מצב אין פוסקים על פי הנסתר הלכות חדשות. (מקור: מתוך ספרי הרב)

הרב אבינר נשאל על הכלל "חדש אסור מן התורה", והשיב מתוך דברי הרב קוק במאמרו על הביכורים: כמו שהעומר והביכורים מתירים את התבואה החדשה, כך יש דרך להתיר חידושים - להראות שהחדש אינו באמת חדש, אלא ישן שנשכח ושב ונוסד. ובהספדו על בעל "אבני נזר" תיאר הרב קוק גאון שחידש בכוח מופלא, אבל כל חידושיו היו בתוך הישן. (מקור: מתוך ספרי הרב)

"התורה היא נצחית - בין שינוי לחידוש" - במלואו, בלשונו של הרב אבינר: ההבדל בין שינוי, שמבטל את הישן, לבין חידוש, שנובע מתוכו - ואיך התורה הנצחית מדריכה גם בדברים חדשים, כמו החשמל. (מקור: מתוך ספרי הרב)

"הלכה והוראה" - במלואו, בלשונו של הרב אבינר: ההבדל בין הלכה, שהיא נצחית, לבין הוראה, שמתחשבת במציאות. (מקור: מתוך ספרי הרב)

"כשגדולים חולקים - מי צודק?" - במלואו, בלשונו של הרב אבינר: כשגדולי התורה חולקים זה על זה, איך מכריעים, ומה פירוש "ובאת אל השופט אשר יהיה בימים ההם". (מקור: מתוך ספרי הרב)

"הכרעה כמרן הרב קוק" - במלואו, בלשונו של הרב אבינר: שאלה ותשובה: אם רוב החכמים לא הסכימו לדעת הרב קוק, איך הוכרע כמותו בענייני כלל ישראל? (מקור: מתוך ספרי הרב)

"'לא בשמיים היא" - פסיקת הלכה על פי נסתר ורוח הקודש" - במלואו, בלשונו של הרב אבינר: האם אפשר לפסוק הלכה על פי סתרי תורה, הזוהר, רוח הקודש או נבואה? (מקור: מתוך ספרי הרב)

האגרות שבנושא

197 האגרות שבנושא, לפי סדר הכרכים, כל אחת עם תקציר קצר. הנוסח המלא - באתר ובחוברת המלאה

כרך א', אגרת ה אחיו, החתן ר' שאול חנה הכהן (לומד בסמרגון) · ליל יום ד', פרשת יתרו (תרנ"ז, בויסק)

הרב קוק שמח במכתב אחיו ומבקש ממנו לפרט מה הרב קוק לומד. הרב קוק מעלה זיכרונות מסמרגון, שבה למד בנעוריו בחבורת חכמים. הרב קוק מייעץ לאחיו להתחבר ליראי ה' בעיר, וללמוד גמרא, פירוש רש"י ותוספות כסדרן, "לעשות העיקר עיקר והטפל טפל"; לדבריו לא ראה חכם גדול באמת אלא מי שעוסק בעיקר בתלמוד ובראשונים כסדרם. בסוף האגרת יש דיון הלכתי בהשגת הראב בית דין על הרמב"ם (הלכות טומאת מת פרק ב) בעניין אבר מן המת שחסר בשרו. הרב קוק דוחה פירוש מקובל ומציע הסבר משלו.

כרך א', אגרת ט אחיו, החתן ר' שמואל הכהן קוק · יום ה', ב' סיון תרנ"ט (בויסק)

הרב קוק מעיר לאחיו שהוא כותב מעט מדי ואינו מספר מה הוא לומד. בעניין אחיהם הרב דב בער, שספג ביקורת על שהניח את כובעו על ארון הקודש, הרב קוק קובע שעל פי הדין אחיהם צודק, אבל ראוי להתרחק מדברים כאלה במקום שיש עמי ארץ, ומ"הדומה לכיעור" בעיני ההמון. הרב קוק מזרז את אחיו לשקוד על התורה, לחזור על לימודו ולקבוע זמן למוסר ויראת ה'. לדבריו גם זמן קטן ללימודים אלה משפיע על הכול, כמו שהמוח קטן ומטביע את צורת האדם.

כרך א', אגרת י חותנו, האדר"ת (ר' אליהו דוד רבינוביץ־תאומים) · ליל יום ה', פרשת משפטים (תר"ס, בויסק)

הרב קוק מספר שבני ביתו חלו מעט והחלימו, ומשבח את שקידת הבן שגר בביתו. עיקר האגרת הוא שאלה הלכתית מזיימל. שם נפל ספר תורה מארון קודש צפוף, והרב הורה, כעיקר התשובה, לבנות ארון גדול ונאה. האומן עשה בכנפי הארון צורות בולטות של בעלי חיים, ובעיקר אריות, ורב העיר מבקש להסיר אותן. הרב קוק סבור שאילו ידע מראש היה מונע זאת, אבל כיוון שהדבר כבר נעשה, ונהוג בבתי כנסת רבים של גדולים, יש על מה לסמוך: רוב הראשונים מתירים, ולאוסרים זה איסור דרבנן מחשש לעבודה זרה, ובמקום שהמנהג פשט אין חשד. הרב קוק מוסיף שהקל בתענית, כי עיקר התשובה הוא תיקון המעוות בפועל (על פי תרומת הדשן).

כרך א', אגרת יג אחיו, ר' שמואל הכהן קוק · (בויסק, תרס"ב)

הרב קוק מבקש מאחיו להשיג עבורו הלוואה של מאה רובל כסף, בשל מצבו הכספי הדחוק, אפילו בריבית. הרב קוק מצרף שטר חוב בנוסח של היתר עסקה, שבו הרב קוק רגיל להשתמש. הרב קוק גם מקווה לקבוע את חתונת אחותם לפני פסח.

כרך א', אגרת טז הרב יעקב מרדכי זינגר (ראשון לציון) · ח"י מרחשון תרס"ה – יפו

הרב קוק שמע שבראשון לציון אדם נשא אישה מקישינוב שאומרת שהיא אלמנה, בלי היתר של בית דין, ושפועל ביקב סידר את הקידושין בלי רשות. הרב קוק דורש להעניש את מסדר הקידושין, ולהתרות בזוג שיציגו היתר מבית דין. עד שיתברר ההיתר אסור להם לגור יחד.

כרך א', אגרת יט הרב יעקב מרדכי (זינגר) · ה' ניסן תרס"ה – יפו

על אישה שנישאה כשהייתה מעוברת מבעלה הקודם, בניגוד לדין שמעוברת או מינקת ממתינה עשרים וארבעה חודש. הרב קוק מורה לברר אם עשו זאת בזדון, ובינתיים להפריד ביניהם, לשכור מינקת ולהבטיח את שכרה, ולשמור שלא יבוא הילד לידי סכנה.

כרך א', אגרת כ הרב ד"ר משה זיידל · י' סיון תרס"ה - יפו

הרב קוק מסביר את דבריו במכתב הגלוי, ש"אינו דורש שלטון על הדעות". לדבריו יש גבול לחופש הדעות, ואצל ישראל, שקיומם הלאומי תלוי באמונה בה', מי שמחליש את האמונה הוא "פושע לאומי". אך בזמן שכוחות האומה חלשים, ההשגחה מונעת כפייה, ולכן אין לומר "דבר שאינו נשמע". להלכה, דין אפיקורוס חל רק על הכופר המוחלט ולא על המסתפק.

כרך א', אגרת כו ועד המושבה רחובות · ז' תשרי תרס"ו - יפו

הרב קוק מייעץ לוועד להתפשר עם אדם שהלווה להם, ומזהיר שבכל הלוואה בין יהודים יש לצרף שטר עסקה או לציין שהעסק נעשה "על פי היתר עסקה", כדי להימנע מאיסור ריבית. אם לא יתפשרו, יכתבו לו את פרטי העניין והרב קוק יפסוק על פי דין תורה.

כרך א', אגרת לא הרב אהרן הכהן · י"ד שבט תרס"ו - יפו

הרב קוק טרוד מאוד, ואינו מוכן להתחייב כלפי אדם מלבד ה'. הרב קוק שולח נוסח של פסק דין כפי שהסכים לכתוב, ומסרב לפסוק בעניין ההוצאות של חברת "גאולה" לפני ששמע את טענות הצד השני.

כרך א', אגרת לג ועד המושבה רחובות · אדר תרס"ו - יפו

הרב קוק מורה לוועד להתרות בבעלי בהמות דקות שמזיקות לנטיעות, ובעיקר לשקדים, ואם לא ישמרו עליהן - לקנוס אותם. הרב קוק מוסיף שיש לתקן את גידול הבהמה הדקה בארץ ישראל כך שיהיה רק באופן המותר.

כרך א', אגרת לה ועד המושבה רחובות · י"ז אדר תרס"ו - יפו

על סכסוך בין הוועד לבין הרב ק', תלמיד חכם ומחבר ספרים, שנקנס. הרב קוק תומך בחיזוק הסדר הפנימי במושבות ובקנסות, אבל מבקש לשמור על כבוד התורה ולא ליצור רושם של שנאת תלמידי חכמים. הרב קוק מזמין את שני הצדדים אליו כדי לעשות ביניהם שלום.

כרך א', אגרת לו ועד המושבה רחובות · כ"ט אדר תרס"ו - יפו

הרב קוק הסכים לבוא למושבה כשנאמר לו שבית הכנסת עלול להיסגר, אבל כעת הרב קוק שומע שהמצב פחות חמור, ובריאותו אינה טובה. הרב קוק שואל אם אפשר לפתור את העניין בדרך אחרת. הרב קוק גם מודה שטעה כשחשד בזיוף של הכשר: מסמך שקיבל מרב מצריך כלל רק את חתימתו המודפסת.

כרך א', אגרת לז ועד המושבה רחובות · א' ח"י אייר תרס"ו - יפו

הוועד דרש מאדם לשלם את תביעת המושבה לפני דין תורה. הרב קוק מודיע שעל פי דין הציבור יכול לדרוש רק משכון לפני הדין, ולא תשלום מראש. הרב קוק קובע מועד לדין תורה עד חג השבועות.

כרך א', אגרת מב החוקר ר' שלמה בובר · ד' כסלו תרס"ז - יפו

הרב קוק מודה על ספר "האורה" לרש"י שקיבל ממנו, ומוסיף כמה הערות: על פירוש הביטוי "מצטמק ויפה לו" (שהכוונה לאדם ולא לתבשיל), על דין גף העוף, ועל "עשרה מילי דחסידותא" של רב. בין השאר הרב קוק מסביר שדבר דרבנן שעוד לא פשט בכל ישראל נחשב מידת חסידות ולא איסור.

כרך א', אגרת מה בנו, צבי יהודה · (תרס"ז) – יפו

הרב קוק מתנצל שלא כתב באריכות. הרב קוק דואג לסידורי האכסניה והאוכל של בנו הרצי"ה, כדי שלא יתבטל מלימודו. הרב קוק משיב על הערה למדנית בעניין שבועה ו"שתי כיתות עדים". הרב קוק גם כותב שההשגה הרוחנית הבהירה ביותר באה מתוך אמונה שלמה, וההשכלה היא רק גורם לה. הרב קוק לא חושש מהשגות שיודפסו נגדו, ומזרז את בנו הרצי"ה להפיח רוח חיים ושמחה בכל מקום.

כרך א', אגרת נד הרב אליהו חזן, אב בית דין אלכסנדריה · י"ג שבט תרס"ז – יפו

הרב קוק מאשר שגם היין של ראשון לציון, ולא רק של רחובות, כשר בלי פקפוק ובהשגחה מעולה.

כרך א', אגרת נה ועד המושבה קסטינה · י"ד שבט תרס"ז – יפו

על שתי שיטות לחלוקת תשלום החיטים לרופא: לפי משפחות או לפי נפשות. הרב קוק מציע פשרה קרובה לדין תורה: לחשב את ההפרש בין שתי השיטות ולחלק אותו לחצאין.

כרך א', אגרת נו ועד המושבה רחובות · י"ד שבט תרס"ז – יפו

הרב קוק שמע שבמושבות עוקרים גפנים בשבת על ידי גויים, ומזהיר שזו מלאכה מפורסמת של ישראל שאסורה גם בקבלנות, ויש בה חילול ה'. הרב קוק מבקש מהוועד לפרסם את האיסור במודעות.

כרך א', אגרת נט גיסו, הרב יוסף רבין · י"ז שבט תרס"ז – יפו

הרב קוק דן ברעיון להקים ישיבה ביפו. הרב קוק מעריך את ת"ת "שערי תורה", המחנך יהודים כשרים בדרך פשוטה, אך סבור שנחוצה גם ישיבה חשובה כדי להגביר את הכבוד הרוחני ולהשפיע על הציבור החילוני. ישיבה כזו צריכה לכלול לימוד קבוע של מוסר ויראה. הקושי הוא המימון: דרושים כמאה רובל כסף לחודש. הרב קוק מציע לשלוח שלוחים לאזורים חדשים ולחכות לתוצאות. בסוף יש דיון הלכתי באיסור הנאה של כילוי בתרומה וטבל, והרב קוק מחזק את גיסו במצבו הדחוק.

כרך א', אגרת סז הרב יוסף הלוי · י"א אדר תרס"ז – יפו

הרב קוק מעדכן שעדיין לא קיבל תשובה מגלוסקין בעניין המשגיח, וייתכן שיצטרכו לעמוד בתוקף. בעניין כלאים הרב קוק קובע שאם אדם זרע ליד כרם חברו, נאסרים רק הזרעים ולא הגפנים, ולכן אין לכך נגיעה ליקב.

כרך א', אגרת סח ועד המושבה קסטינה · י"ז אדר תרס"ז – יפו

הרב קוק מסכים שהשוחט יחתום על שטר אמנה עם הוועד, אבל מבהיר שהשטר לא יגרע מזכויותיו, ושכל מחלוקת תידון בדין תורה. עד אז לא יגרעו מן השוחט דבר משכרו ומדירתו.

כרך א', אגרת פא הרב יוסף אריה (קה) · כ"ט תמוז תרס"ז – יפו

הרב קוק דוחה את הטענה שהאיסור על אתרוגי קורפו מוציא לעז על הדורות הקודמים: ההרכבה התרבתה רק בשנים האחרונות, ולכן הראשונים ברכו על אתרוגים כשרים. הרב קוק מסביר שאם נמכרו לרב מסוים אתרוגים פסולים, היה זה אדם שרצה להשניא את אתרוגי ארץ ישראל, ויש להבחין בין גנות משומרות לשאינן משומרות.

כרך א', אגרת צ ר' בנימין מנשה לוין ור' משה זיידל · י"ז שבט תרס"ה – יפו

הרב קוק משיב על שאלות במחשבה. הרב קוק מסביר שדרישת הלכות דעות אינה פלפול של קושיה ותירוץ, אלא הרחבת השקפות כלליות, ושאת הפרטים המעשיים בדיני נפשות היו מכריעים בתי הדין בשעתם. הרב קוק דן בעבדות ככורח טבעי שהולך ופוחת עם התפתחות התעשייה, בייחודו של כנען, בדאגה לרווחניות העבד, בטעם איסור שעטנז דווקא בצמר ופשתן, ובבחירה אצל בעלי חיים.

כרך א', אגרת קל ועד המושבה ראשון לציון · ז' ניסן תרס"ח – יפו

פסק בסכסוך שכנים על חלוקת קרקע (דין 'גוד או אגוד'). הרב קוק לא מצא מקום להחיל את הדין, אבל אם הוועד יבטיח לבעלים דרך כניסה ויציאה, הרב קוק לא יקבל עוד קובלנות על החלטת הוועד.

כרך א', אגרת קלג יהודה דוד אייזנשטיין, עורך האנציקלופדיה 'אוצר ישראל' · ג' אייר תרס"ח – יפו

הרב קוק משבח את המתינות של 'אוצר ישראל' ומעיר על כמה ערכים. בערך 'אומן': 'בר אדא סבולאה' לא היה רב אלא סבל נכרי, ו'בר אמודאי' פירושו צולל ולא שם אדם. בערך 'אדם קדמון': אסור לצייר פרצוף אנושי למושג מטפיזי של הקבלה. בערך 'איסור גיורא': הסיפור על רבא ועל 12,000 הדינרים הוצג באופן שמחשיד את רבא, והרב קוק מבאר את הסוגיה כהלכתה (הודאת בעל דין). הרב קוק מוכן לכתוב ערכים לאנציקלופדיה.

כרך א', אגרת קמא הרב צבי פסח פראנק, דיין בבית הדין בירושלים · כ"ח אייר תרס"ח – יפו

הרב קוק מסכים למנות את הרב יעקב יוסף הלוי לרב בעקרון, בתנאי שהרב דוד טיקטין, שהוצע קודם, משך ידו. הרב קוק מצר על ביטול הרבנות בעקרון ומקווה לרבנות בכל המושבות. עוד יש דיון הלכתי בשיטת התוספות על המדביק פת בתנור בשבת: כוח החכמים להעמיד דבריהם ב'שב ואל תעשה' מבטל את המצווה או את האיסור עצמם.

כרך א', אגרת קמה הרב צבי פסח פראנק · ט"ז סיון תרס"ח – יפו

בעניין רבנות עקרון: העיקר תלוי בהסכמת 'שומרי תורה' והישיבה לשאת בחלק מהמשכורת. בהלכה: המשך הדיון על רדיית פת בשבת. בעניין מי טבריה: דבר שבתורה הולך אחר הרוב, ולכן 'בישול' סתם הוא באש, וכן בשבת. הרב קוק שואל על בריאותו של זקנו של הרב פראנק.

כרך א', אגרת קנג הגאון ר' אברהם בנימין קלוגר · י"ז אלול תרס"ח – יפו

הרב קוק מודה על חלק ב' של 'עבודת עבודה' מאת אביו של הנמען, ר' שלמה קלוגר, ומבטיח שישלחו לו אתרוג מהודר. המלחמה כעת אינה על אתרוגי קורפו, שכבר נודע שהם מורכבים, אלא על אתרוגי הנכרים בארץ ישראל שגם הם מורכבים, ועל זה כתב את הקונטרס 'עץ הדר'. עוד יש דיון הלכתי בדברי המגן אברהם על ספק דאורייתא ודרבנן ('ידלא ליזלזלו').

כרך א', אגרת קעג ר' זאב גלוסקין · ר"ח כסלו תרס"ט – יפו

הרב קוק מוחה על כך שבעלי דין משפטיים 'בורחים' מדין תורה בארץ ישראל בעזרת גורמים ציבוריים, ובפרט ה'סינדיקט'. הרב קוק משווה זאת להבאת פומפיוס לירושלים בידי הורקנוס ואריסטובולוס. אין לבטל את מידת הדין משום רחמנות. הרב קוק מציע לפחות 'זבל"א' (זה בורר לו אחד) עם מכריע תלמיד חכם.

כרך א', אגרת קעו ר' זאב גלוסקין · י' כסלו תרס"ט - יפו

המשך הוויכוח על משפט הירושה של ג'. חוקי הדין כוללים, כמו חוקי הטבע, ואינם יכולים לענות על כל פרט. רחמנות שלוקחת מהבן ירושה בשביל הבת תתיר גם לגזול עשירים בשביל עניים. דיין שאינו בקי בעובדות נועץ במומחים. אפשר להתפשר ('אחד לדין ואחד לפשרה'), אבל אסור לבעוט במשפט, שהוא יסוד החיים הלאומיים. משפט הירושה מחובר במיוחד למשפט הכתוב, ואת ירושת הבת העלתה הנצרות כדי להעליב את היהדות (שבת קטז ב).

כרך א', אגרת קעז יושבי המושבות · ר"ח טבת תרס"ט - יפו

קול קורא לקראת שמיטת תר"ע. אי אפשר לקיים שמיטה כהלכתה בלי להרוס את הישוב, מפני מיעוט היהודים ומפני שהפרנסה תלויה במסחר. לכן, כמו בשמיטות הקודמות, יש לסמוך על היתר המכירה כהוראת שעה. הטעמים: רבים סוברים ששביעית בזמן הזה היא מדרבנן, הקרקע שייכת למלך, ויש ספק במניין השנים. אף שאין בכל טעם לבדו כדי להתיר, יחד ובשעת הדחק הם מתירים. המלאכות האסורות מן התורה ייעשו בידי נכרים. הרב קוק מבקש מכולם לחתום על הרשאה למכירה, גם מן המהדרים.

כרך א', אגרת קעח ר' בנימין מנשה לוין · ז' טבת תרס"ט - יפו

הרב קוק מתייחס לצערו של לוין על אנרכיסטים יהודים: כשיתגלה שכל חלק טוב באנרכיה נמצא בשלמות בטהרת הישראליות, תקיף האורה הישראלית גם את 'האנרכיסטים שלנו'. כל שיטה צדה נפשות בצד הטוב שבה, ולכן יש למצוא את ניצוצי האור בכל שיטה. בעניין סירכות הריאה: הספרדים בארץ מחמירים כבית יוסף, ויוצאי מרוקו מתירים בנפיחה, דרך שקרובה יותר לתלמוד. אצלם הטבח שוחט והחכם רק בודק, וזה נכון יותר, כי לא ראוי שאיש רוחני יעסוק דרך קבע בהמתת בעלי חיים. בסוף הרב קוק שואל על עבודתו הספרותית של לוין, על 'התחכמוני' ועל האגודה.

כרך א', אגרת קעט אחיו, ר' שמואל הכהן · ז' טבת תרס"ט - יפו

תשובה להערות האח על מגילת תענית. בעניין הגימטריות: אין מקום לפלפל בהן, אבל 'במחשבה הגבוהה אין פגישה מקרית', ולכן לכל גימטריה יש יחס כלשהו לכוונת המחבר. בעניין תרומת הלשכה ומסירת השקלים לציבור הרב קוק מבחין בין מי שחייב לשקול, שהתורה מוסרת את שקלו בעל כורחו, לבין מי שאינו חייב, ששקלו בטל ברוב. הרב קוק מבאר את מושג 'המסירה יפה יפה' לציבור.

כרך א', אגרת קפט הגאון ר' יעקב דוד ווילובסקי (הרידב"ז) · ב' אדר תרס"ט - יפו

הרב קוק משיב להרידב"ז, המתנגד להיתר המכירה. לבו מר על גורל מצוות השביעית, אבל בלי המכירה רבים יעברו על השביעית בלי שום היתר, וזה חילול השם. לכן 'מוטב שיאכלו בשר תמותות שחוטות'. השבתת המסחר ביין ובתפוזים תגרום משבר של שנים, והברון לא יישא בזה. הרב קוק ממעט בפרסום ההיתר כדי שלא ייראה כהסכמה כללית. העולם כבר סמך בשעת דחק על מקצת פוסקים, אבל לבו דואב על הפקעת המצווה, כמו בפרוזבול. הרב קוק מוכן לנסוע עם הרידב"ז אפילו לפריז כדי להשיג עזרה למי שרוצה לשמור שמיטה כהלכתה, בדרכי שלום ולא באיומים.

כרך א', אגרת קצו ר' שמואל סלנט ור' חיים ברלין · י"ב אייר תרס"ט - יפו

הרב קוק שמע שרבני ירושלים רוצים לתקן שהשמיטה תישמר כהלכתה, ומבקש להצטרף. בכרמים ובפירות אי אפשר בלי היתר המכירה, בגלל המסחר. אבל בקרקעות זריעה (ירקות ותבואה) אין הפסד לשנים הבאות, והעבודות שם חמורות יותר. לכן יש לקרוא לשומרי מצוות לתרום לחיזוק השובתים בחריש ובקציר.

כרך א', אגרת קצח משה לייב לילינבלום (ועד 'חובבי ציון' באודסה) · ט"ו אייר תרס"ט – יפו

הרב קוק דוחה את החשש מסדרי ההיתר שפרסם. הרב קוק אינו נוטה למתירים הקיצוניים: כשם שאנו צריכים לארץ, כך אנו צריכים לדת, ולשמור שלא תשתכח תורת שביעית. ארבע המלאכות ייעשו ברובן בידי נכרים, והקלות ניתנות רק בשאלת חכם. הרב קוק אסר רק נטיעות נוי. הרב קוק מבקש מהוועד לחתום על ההרשאה, כפי שכבר חתם הברון.

כרך א', אגרת קצט הרב שמואל פריינד · ט"ו אייר תרס"ט – יפו

הרב קוק מסכים לתקן שגיאות דקדוק בכתובות בהדפסה הבאה, אבל לא לשנות את הנוסח הנהוג. בעניין כשרות החלב: המוכרים טוענים שהם נוכחים בחליבה, ואין כסף למשגיח. מפני חולשת בריאותו אין בו כוח לפקח.

כרך א', אגרת רד ועד פתח תקווה · י"ב סיון תרס"ט – יפו

בעניין תקנות המשכנתאות במושבה: מלווים שאינם רוצים להיכנס לתקנות יקבלו התחייבות מפורשת שהמכירה חלוטה ואינה משועבדת לתקנות, באישור הרב והוועד. כך יפויסו המלווים.

כרך א', אגרת רז הגאון ר' שלום מרדכי שבדרון (המהרש"ם), אב בית דין ברז'אן · ט' תמוז תרס"ט – יפו

הרב קוק מסביר להמהרש"ם שלא התיר דבר חדש. בשמיטה הקודמת היה הרב קוק בעצה אחת עם חותנו האדר"ת: מרחוק נטו שניהם לדעת האוסרים, אבל כשבא האדר"ת לארץ ראה שהדבר אי אפשרי. גם המנוח רבי נפתלי הירץ, רב יפו, הורה כך בשמיטות הקודמות. בלי היתר ייחרב הישוב, והפורקים ינצלו זאת לביטול כל המצוות התלויות בארץ. הרב קוק תיאר את דרך האמצע: מלאכות דרבנן בידי ישראל, ומלאכות דאורייתא בידי נכרים, וחרישה בשעת הדחק. כך הסכים גם הגאון ר' יהושע לייב מבריסק. הרב קוק מזכיר את הספק במניין השמיטה (כפתור ופרח). (סיום המכתב חסר.)

כרך א', אגרת ריט ועד חדרה · כ"א מנחם אב תרס"ט

הרב קוק נבהל ממצבה של אישה במושבה, ומבקש מהוועד להגן עליה מכל רודף ולא לתלות את האחריות בבית הדין, כי האחריות על הקרובים במקום.

כרך א', אגרת רכד ועד פתח תקווה · כ"ט אלול תרס"ט – יפו

תשובות לשאלות על פסק הבוררות במושבה: מינוי חובש זמני, ויתור על לוח התשלומים, ומועמדות החובש לבחירות. הרב קוק מבהיר שמגמת הפסק היא שלא יהיו עוד מפלגות ('מגינים', 'צעירים'), אלא עדה אחת. הרב קוק גם משיב על זכות הבחירה של רווקים ושל מי ששילם מס רק שנה אחת.

כרך א', אגרת רמב בעלי 'אחוזת בית' (תל אביב) · ט' כסלו תר"ע – יפו

הרב קוק מבקש מבעלי 'אחוזת בית' להשתתף בבניית עירוב. העירוב ימנע חילול שבת ויקל על צורכי החיים בשבת. ההוצאה היא 32 נפוליאונים: 16 מהאוסף הכללי של העיר, ו־16 מבעלי השכונה.

כרך א', אגרת רמח הרב שלום אייזנבד · ער"ח טבת תר"ע – יפו

הרב קוק מספר מעשה: ר' לייב מקובנה לא רצה שר' ישראל סלנטר יגור בקובנה כאיש פרטי, אלא רק כמורה הוראה, כי רק מי שמשועבד לרבים יכול לדון אותם לכף זכות. הרב קוק גם כותב הערות הלכתיות, ומעיד שמכתב של הגאון המנוח נכתב בכתב ידו.

כרך א', אגרת רנ ועד פתח תקווה · ד' טבת תר"ע – יפו

על השאלה אם מושבות אחרות שנהנות מהלוואת 'הקרן הלאומית' צריכות להשתתף בהוצאות: על פי הדין אסור לפסוק בדיני ממונות לפני ששמעו את הצד השני. מצד היושר, מי שנהנה מההלוואה צריך להשתתף בהוצאות, מלבד הוצאות על הטבות פרטיות לפתח תקווה.

כרך א', אגרת רנח ועד רחובות · ט"ז טבת תר"ע – יפו

בעניין התימנים ברחובות: אפשר למנות להם נציגים לענייני המושבה, אבל אין לכפות עליהם מנהיגים רוחניים. בדינים, בגיטין ובקידושין יפנו לרבנות ביפו. אין להתיר להם לשאת אישה שנייה בלי אישור מבית הדין. בסכסוך על ספר התורה של חכם אברהם נפסק: שלוש שבתות בחודש בידי חכם אברהם, ואחת בידי הציבור, ואין למכור את כלי הקודש.

כרך א', אגרת רסה הפקידות · ז' שבט תר"ע – יפו

הרב קוק מבקש לצוות על המורה בבית הספר בעקרון לא לקבל ילדים שאבותיהם נתבעים על שכר לימוד למלמד, עד שרב המושבה יכריע בדין.

כרך א', אגרת רסח ועד חדרה · ר"ח שבט תר"ע – יפו

הרב קוק מתפלא שלא קיבל תשובה. לפסול אדם מחזקת כשרות צריך חקירה בבית דין. בינתיים אפשר לעכב את נאמנותו ולהעמידו תחת השגחה, אבל יש לברר את העניין תוך שבועיים: 'שמרו את משמרת הקדושה והכשרות, יחד עם הצדק והיושר'.

כרך א', אגרת רעג הרב טודרוס הכהן, אב בית דין ראש פינה · ז' אדר ראשון תר"ע – יפו

הרב קוק שמח על השובתים הגמורים, אבל היתר המכירה הכרחי. בלעדיו יינעלו דלתות הישוב בפני שומרי המצוות, ויישאר פתוח רק לפורקי עול. טוב אם השובתים לא יקבלו צדקה, וכך תהיה שביתתם 'שבח לה'". הרב קוק שוקל לפרסם מכתב גלוי לעובדים לפי ההיתר, שלא יפקירו את גבולות ההוראה. מי שעושה לפי ההוראה שומר שביעית מן התורה, כי אינו עושה בעצמו מלאכה דאורייתא. גלות הארץ תלויה רק בביטול שביעית של תורה (שאגת אריה).

כרך א', אגרת רעו הרב יוסף הלוי (משגיח היקב) · ט' אדר ראשון תר"ע – יפו

דברי הרב יוסף הלוי הרגיעו מעט את הרב קוק: אולי היין המדובר נשלח לגויים. על העבר צריך להיכנס 'בפרצה דחוקה', ולצרף את העובדה שעד אחד אינו נאמן להחמיר. לעתיד יש להזהיר שלא ייגש זר לחביות.

כרך א', אגרת רפ הרב יחזקאל (ידיד מימי סמרגון) · י"ח אדר ראשון תר"ע – יפו

נתיני מדינות אחרות אינם חייבים בשירות צבאי, ובן תורה יכול ללמוד בישיבה ולהתפרנס. בהלכה: דיון במגן אברהם על פיקוח גל מעל רודף בשבת, לפי שיטות רש"י, הרמב"ם והתוספות.

כרך א', אגרת רפז יושבי המושבות · (תר"ע) – 'אגרת השמיטה'

מכתב גלוי לאיכרים. גדולי ישראל הסכימו להיתר המכירה בשעת הדחק, אף שגדולים אחרים ערערו, וכוונת שני הצדדים לשם שמיים. גבול ההיתר: הוא חל רק על מה שעיקרו מדרבנן, ואסור לעשות מלאכה דאורייתא בעצמם. היחידים שחוצים את גבולות ההיתר מקלקלים את השורה כולה, מוציאים שם רע על הישוב, ועלולים לגרום לחכמים לבטל את ההיתר. יש להימנע ממלאכות דאורייתא, מנטיעות, הברכות והרכבות בלי שאלת חכם, ומכל עבודה בקרקעות שאינן בכלל המכירה, כמו גינות בערים. זריעה בידי ישראל אסורה בכל מקרה.

כרך א', אגרת רפט הרב יונתן בנימין הלוי הורוביץ · ו' ניסן תר"ע - יפו

הרב קוק תומך בהיתר לעסוק בשבת בצורכי רבים ובלימוד אומנות (שבת קנ א). מי יכול לאסור? הלכה זו מחזקת את דרכי החיים. בעניין השמיטה: יש לבסס את קדושת השביעית בהדרגה, 'קמעא קמעא', כגאולת ישראל. ההוראה כ'מציל מן הדליקה': קודם מצילים את מה שמן התורה. הרב קוק מציע להקים אגודה שתשכור את הפרדסים והכרמים לגויים, כך שישראל לא יעבדו כלל. בשנה זו יש לכתוב במחירונים שהמחיר הוא בעבור העבודה ולא בעבור הפירות.

כרך א', אגרת רצא הרב אלכסנדר פריינד · י"ב ניסן תר"ע - יפו

הרב קוק כותב 'בדמעות' על מכתביו הפוגעים של הרב פריינד. הרב קוק אינו איש ריב. ההכשר (על שמן השומשום) ניתן ליפו ולמושבות בלבד, והרב קוק אינו יכול לחזור בו מהיתר שאינו מוצא בו טעות. בשמיטה הרב קוק לא היה הראשון להתיר: קדמו לו ר' יצחק אלחנן מקובנה, הריי"ש אלישר והאדר"ת. בלי ההיתר יעבדו באיסור, וזה יביא לפרצות. בעניין החלב והכתובות עשה ככל יכולתו.

כרך א', אגרת רצח מערכת 'זהב הארץ' (ירושלים) · כ' אייר תר"ע - יפו

הרב קוק שמח על הרחבת הדעות. הרב קוק ממליץ לכתוב בהלכה ערכים בדרך ספרי הכללים: לא פלפול, אלא הארה כללית על הסוגיות, שממנה יסתעפו הפרטים. 'החידושים היותר טובים באים כשאין מכוונים לחדש'. גם הביקורת על ספרים תהיה בסקירה כללית ובלי משוא פנים.

כרך א', אגרת רצט מר טשצקיס · כ"א אייר תר"ע - יפו

תשובות לשאלות: לספר תורה כשר עור של כל בהמה, חיה ועוף טהורים, אפילו נבלות, ועור שליל הוא רק הידור. מספר העורות לספר תורה אינו קבוע. הגמרא במכות מונה את עמוס אחרי ישעיהו בגלל הדרשה, אף שאולי התחיל להתנבא לפניו. בעל 'היוחסין' לא טעה כשייחס את 'בשבט יכו על הלחי' למיכיהו הקדמון.

כרך א', אגרת ש ר' חיים מיכל מיכלין · כ"א אייר תר"ע - יפו

הערה על מורה נבוכים ח"ג פרק מ (חישוב דמי עבד לעומת ערך אדם). אפשר ליישב לפי בה"ג, שמוסיפים חומש בפדיון קודש, או לפי 'הוספת חכמים' (בכורות נ). אבל אוהבי אמת יאמרו שתלמיד הוסיף את ההערה. ועם זאת ראוי לכבד כל מה שנקרא על שם הרמב"ם.

כרך א', אגרת שב ר' חיים מיכל מיכלין · כ"ה אייר תר"ע - יפו

המשך העיון במורה נבוכים: אין טעם לפלפל, והחישובים של הרמב"ם שם אינם להלכה. לפי הרמב"ם, בדעות אין פסק הלכה כאחת השיטות, וכל אחד רשאי להכריע לפי שכלו. 'לא תסור' חל רק על מעשים, כשיטת הבבלי וחובות הלבבות, ואילו לפי הירושלמי גם האגדה בכלל. זו מחלוקת הגאונים: רב שרירא ורב האי מול רב שמואל בן חפני ורס"ג.

כרך א', אגרת שכג הגאון ר' משה קליירס, אב בית דין טבריה · ט"ז מנחם אב תר"ע - רחובות

המכירה שעשה הרב קוק חלה גם על מושבות יק"א והברון ועל חברת 'גאולה'. במושבות הגליל סמך על הרב טודרוס מראש פינה. אין לבטל קולא שהורו הזקנים כל עוד לא עמד בית דין ובטלה (ירושלמי). עוד צירופים להקל: שיטת הרז"ה וסיעתו שאין שמיטה כלל בזמן הזה, ספק מניין השנים (כפתור ופרח), ו'ארנונא' (הלכות ארץ ישראל המיוחסות לטור).

כרך א', אגרת נוספות י מאת האדר"ת אל הרב קוק · י"ג אייר תרס"ב – ירושלים

האדר"ת כותב שרב יפו ביקש אספת רבנים בעניין השמיטה, ושכמעט אין עצה מלבד 'שב ואל תעשה'. האדר"ת שואל אם מותר לקדש על יין מבושל, מאחר שהרופאים אסרו עליו יין. האדר"ת מבקש מהרב קוק לחבר קיצור הלכות תרומות ומעשרות ביידיש להפצה, ושואל על מצוות ראשית הגז שקיים לטובת הרב קוק.

כרך א', אגרת נוספות יא פסק בוררות לסידור ענייני הציבור בפתח תקווה · ט"ו אלול תרס"ט – פתח תקווה

פסק הדין של שבעת הבוררים, בראשות הרב קוק: הוועד המכהן ימשיך עד הבחירות, אבל לא יחדש דבר ולא יעניש. הבחירות ייערכו בשיטת 'שלושה מכל עשרה', ונקבעו זכויות בחירה (לבעלי נחלה, לנציגיהם, ולמי שגר שלוש שנים ומשלם מס). הוועד יחולק לסניפים לבריאות, לעבודה ולקשר עם הממשלה. החובש מתפטר, ושאלות יוכרעו בידי הרב קוק. כל אחד אחראי לשמירת השלום.

כרך ב', אגרת שמה ועד חדרה · י"ט טבת תרע"א – יפו

הרב קוק מאשר לחייב את בעלי האחוזות בחדרה שגרים בחוץ לארץ להשתתף בהוצאות המושבה. הם יקבלו שישה חודשים מיום הפרסום לשלם או להגיש טענות לבית הדין, ואחר כך יוחלט על גבייה מהנכסים.

כרך ב', אגרת שמו יצחק סמטה · כ"ב טבת תרע"א – יפו

הרב קוק מסר את תרומת שני הדולרים לישיבה. על שאלתו על ירידת הצלחתו: אין זה בגלל שנכנס לבית בימי הספירה, ולא בגלל שלא עשה חנוכת בית (ובחוץ לארץ ספק אם יש בה מצווה). אולי כדאי לו לחזור למקומו הראשון ('משנה מקום משנה מזל').

כרך ב', אגרת שמח הרב שמריה יוסף, אב בית דין קוסובה · ט"ו שבט תרע"א – יפו

על חלק הירושה מעיזבון ר' רפאל הלל: הרב קוק סומך על האפוטרופסים, והחלוקה צודקת לפי הצוואה: חלק בכורה, ומזונות הבנות. אם יימצא עודף, יוסיף.

כרך ב', אגרת שנז ועד פתח תקווה – 'התקנות בדבר האקליפטוס' · ח' ניסן תרע"א – יפו

תקנות לנטיעת אקליפטוסים, שהשורשים שלהם מזיקים לשכנים: אין לנטוע בלי רישיון הוועד. בפֵצה או בהמלצת שני רופאים מותר לנטוע לצורך בריאות, עם תעלה מגינה שהוצאותיה מתחלקות. ההרחקה הכללית היא עשרה מטרים מגבול השכן. אם הכוונה להציק לשכן כדי שימכור את אדמתו, אפשר להרחיק יותר, בהכרעה של שני שלישים. עצים שניטעו אחרי האזהרה ייעקרו. ספקות יוכרעו בוועד, עם נציגים מוספים משני הצדדים.

כרך ב', אגרת שפג ד"ר חיים חיסין (ועד "חובבי ציון") · י"ז אלול תרע"א

בגלל שינוי בנסיבות, הרב קוק מסיר את העיקול שהטיל ש' ג' על כספי הוועד (ועד חובבי ציון באודסה). אבל הרב קוק תמה שוועד שמוקדש לענייני ישראל מסרב לדון בדין תורה, ומודד את ענייני הארץ ב'אמת המידה הגלותית'.

כרך ב', אגרת תי ועד רחובות · י"ב שבט תרע"ב – יפו

בעניין תקנות האקליפטוס: כמו בפתח תקווה, אי אפשר להכריע בדין, ונדרשות תקנות שהציבור יקבל. אם האספה הכללית ברחובות תקבל אותן ותשלח נבחרים להסביר את המצב המקומי, יאשר אותן, אולי בשינויים.

כרך ב', אגרת תיב בית הדין האשכנזי בירושלים · כ"ג שבט תרע"ב – יפו

בעניין מ' ב' י', שבגד באשתו ועבר על חרם דרבנו גרשום: האישה מסרבת לקבל גט עד שישלם לה 43 נפוליאונים. הרב קוק מציע תקנה כללית: אין לסדר קידושין בלי הודעה מוקדמת בעיתון בארץ ('פלוני נושא פלונית'), ובלי זמן המתנה, כדי למנוע מקרים כאלה.

כרך ב', אגרת תיג ר' זאב גלוסקין · כ"ה שבט תרע"ב – יפו

הרב קוק מבהיר שבעיקול על שכר פועלים אין כוונה לעכב את כל השכר. יש לעכב חלקים קטנים במשך כמה חודשים עד פירעון החוב, כפי שהפועלים עצמם הציעו.

כרך ב', אגרת תכ ועד רחובות · י' ניסן תרע"ב – יפו

אין לכפות על התימנים את חרם דרבנו גרשום, שלא נהגו בו. אבל אין לסדר קידושין לנושא אישה שנייה בלי רישיון מהרב קוק או מבית דין מוכר, שהרב קוק אישר.

כרך ב', אגרת תכג הרב יחיאל מיכל טיקוצינסקי (בעל 'לוח ארץ ישראל') · כ"ב אייר תרע"ב – יפו

על קביעת קריאת המגילה במושבות לפי זיהוי ערים מוקפות: אין מקום לספק, כי מחקר ארץ ישראל מלא השערות. בתשעה באב: הרב קוק נוטה לחלוץ קודם את השמאל. ב'חנטה' של ט"ו בשבט צריך עיון, ואין היא 'ציצי הפריחה' (הגר"א גרודזנסקי).

כרך ב', אגרת תס ועד פתח תקווה · כ"ג תשרי תרע"ג – יפו

אף שבחוזה עם חוכר בית המרחץ נכתב שאין לתבוע, שום חוזה לא נועל את הדלת בפני דורש דין תורה. התובע יגיש את טענותיו בכתב, הוועד ישיב, ואז יוחלט אם יש מקום לדין.

כרך ב', אגרת תסו הרב ד"ר סיני שיפר, קרלסרוהה · כ"ד מרחשוון תרע"ג – יפו

הרב קוק מודה על הקונטרס (על גילוח הזקן). הרב קוק מספר שר' חיים מוולוז'ין נשאל על דברי הזוהר 'וי למאן דאושיט ידוי בדיקנאי', והפנה ל'זוהר שלו', שבו נכתב בגיליון 'בתערי'. עם זאת, החוש הישראלי ביופי מסכים לגידול הזקן, והוא מנהג כשר.

כרך ב', אגרת תסז הרב יהודה לייב פישמן (מימון), אב בית דין אונגני · ר"ח מרחשוון תרע"ג – יפו

הרב קוק מודה על הספר 'חדר הורתי'. לשיטת הכוזרי, הנבואה ורוח הקודש מסייעות להוראה, ולא כרמב"ם שמפריד ביניהן. רוח הקודש הופיעה במקדש ובמי שהיה בבניינו (ריב"ז). איסור תורה לאישה נאמר על לימודה, אבל אם היא לומדת בשמיעה - לא מצאנו איסור.

כרך ב', אגרת תסח האגרונום ד"ר מ' זגורודסקי, עורך 'החקלאי' · י' כסלו תרע"ג – יפו

אין בתורה מין צמח שאסור באכילה, ולכן אין יסוד לאיסור הצבר האדום, מלבד ערלה. צבר שניטע לגדר פטור מערלה. הרב קוק משער שהצבר הוא ה'הירדוף' שבתלמוד: עליו חופים את עצו כקליעה (סוכה לב), יש לו קוצים, ולכן אינו כשר ל'ארבעת המינים' ('דרכיה דרכי נועם'), ותחילתו רך וסופו קשה (פסחים לט). הירדופני הוא סם מוות לבהמה בגלל קוציו.

כרך ב', אגרת תסט הסכמה לקונטרס 'תקוות אהרן' של הרב אהרן הכהן אורלנסקי · י"א כסלו תרע"ג – יפו

הרב קוק נותן הסכמה לבן, ר' אברהם יעקב, שמוציא לאור את כתבי אביו, רב פתח תקווה במשך 27 שנה מראשית המושבה. האב היה עניו, 'נחבא אל הכלים', גדול בתורה, ונינו של ר' נחמן מאורלא. בנספח הלכתי: 'כפר אונו' אינו אונו עצמה, ולכן אין לחשוש לדין עיר מוקפת חומה. גם יש דיון ב'חזקת סברא' בשחיטה.

כרך ב', אגרת תעב דובער ימיני, ועד ספר האחוזות בפתח תקווה · ט"ו כסלו תרע"ג – יפו

קניין שלא נרשם בספר האחוזות אינו עדיף על עיקול שהטיל רב המושבה. לפי התקנות שנתקבלו בניסן תרס"ט, העיקול תקף עד בירור הדין.

כרך ב', אגרת תעו מר שלזינגר, מנהל 'תחכמוני' · כ"ה כסלו תרע"ג – יפו

באישור על מגרש הבניין יש לכתוב במפורש שהוא מוקדש (וקף) ל'תחכמוני', כדי שנכסי ציבור לא יעמדו ברשות יחיד.

כרך ב', אגרת תפ מנהלי 'הכרמל המזרחי' בחיפה · ט"ז טבת תרע"ג – יפו

מנהלי 'הכרמל המזרחי' רוצים לפסול את הבוררים הרב לייב דיין והר"מ שוחט, כי חוששים שידונו דין תורה, בעוד שהחוזה מחייב בוררות של סוחרים. הרב קוק קובע שאין פסול: שניהם בקיאים במסחר, ודין התורה עצמו מחייב לדון לפי שיקול מסחרי כשהוסכם כך.

כרך ב', אגרת תפט הרב אברהם יעקב הכהן (אורלנסקי) · ט"ז שבט תרע"ג – יפו

הרב קוק כתב לוועד המושבה שיסיימו בשלום ובכבוד את תביעתו עליהם. בקצרה הרב קוק משיב על הערות הלכתיות בדיני נידה: פחד אינו 'בידו לרבות' כי אינו בהכרח מביא דם, ודרך הש"ס לומר 'תרתי איכא למיפרך' (זבחים ד ב). הרב קוק מבחין בין דברי חוות דעת לנודע ביהודה בעניין 'אי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם'.

כרך ב', אגרת תצ באי־כוח הכרמים העקורים בפתח תקווה · טבת תרע"ג – יפו

הרב קוק אינו זוכר שהתבקש להזמין לדין תורה את ז' גלוסקין, מנהל הסינדיקט בראשון לציון. הרב קוק מסביר שעיקול אפשר רק על כסף או שווה כסף, ולא על דין תורה. הם יכולים לבוא לדין ביום אי הקרוב אם יספיק הזמן.

כרך ב', אגרת תצו הרב אברהם אהרן וולך (?) והרב משה פרנקנטל · י"ט טבת תרע"ג – יפו

הרב קוק מצטער על הסיבוכים בבוררות בחיפה, ומחזק את החלטתו הטלגרפית: מפני השלום יצורף לבוררים סוחר מחיפה, וגם הצד השני יוסיף בורר, כך שיהיו שלושה מכל צד. אם יהיו חילוקי דעות, ישלחו שמות מועמדים והרב קוק יבחר.

כרך ב', אגרת תצט ועד תל אביב · כ' שבט תרע"ג – יפו

הנדיב נתן הרניק נדב עשרת אלפים פרנק לבניית מקווה מהודר בתל אביב. הרב קוק מבקש תשובה מהירה על אופן הביצוע, כדי לא להחמיץ את עונת הגשמים הדרושה לכשרות המקווה. (החתימה חסרה.)

כרך ב', אגרת תקב מנהלי תלמוד התורה וישיבת 'עץ חיים' בירושלים · כ"ח שבט תרע"ג – יפו

בצוואת מרת הינדין לא נזכר המוסד, והאפוטרופסים אינם רשאים לשנות. לגבי צוואת ר' יעקב אייזנר: השנה נשאר מעט אחרי אלף רובל כסף לאחי האלמנה. הרב קוק סבור שראוי להתפשר בבית דין, כי המנוח חזר בו מהחלוקה הישנה והחליט לבנות בית לעשרה בחורים תלמידי חכמים. הרב קוק מבקש קבלה על הספרים שהתקבלו. (הסיום חסר.)

כרך ב', אגרת תקח המורה ראובני ברחובות · ז' אדר ראשון תרע"ג – יפו

בעקבות תביעת מר זקשנסקי, הרב קוק קובע שיש לקבוע לפחות שני שיעורים בשבוע ללימוד הלכה למעשה עם התלמידים.

כרך ב', אגרת תקיג זאב גלוסקין · כ"א אדר ראשון תרע"ג – יפו

הרב קוק אינו מסכים לעיקול בפתח תקווה: מי שמציית לדין ויכול לשלם אין מעקלים עליו. על טענת גלוסקין שאין כבוד למוסד ציבורי להיתבע בדין: יש להתחשב גם במוסד הרבנות, ואין פחיתות כבוד בכך שמוסד עונה לתביעת יחיד, שהרי 'מלכי בית דוד דנים ודנים אותם'. לכן קבע הרב קוק תקנה: היחיד מגיש את טענותיו בכתב, המוסד משיב בכתב, ורק אם בית הדין רואה צורך, מתקיים דין תורה.

כרך ב', אגרת תקיד הגביר שמואל ברבש · כ"ד אדר ראשון תרע"ג – יפו

הסכסוך עבר לצד שלישי ויתברר בדין תורה מול בא כוחו. הרב קוק מבהיר שלא קשר את העניין לבקשה לטובת האלמנה בעניין חליצה. הרב קוק רק ניצל את ההזדמנות לבקש את עזרתו בתקנת עגונה.

כרך ב', אגרת תקלה קול קורא לאחינו בגולה; ובהמשך – תשובה לרב (כנראה המשך אגרת לרב וידרין) · ז' אייר תרע"ג – יפו

קול קורא: האתרוגים של הנכרים כולם מורכבים על לימון ופסולים. נוסדה אגודת 'אתרוג הכשר', שמרכזת את האתרוגים הכשרים של אחינו במושבות בהשגחת הרב קוק והרבנים. הרב קוק קורא לגדולי הדור להעיר את העם לבחור בכשרות האמיתית ולא בהידור המדומה. בהמשך: על ציורי מזלות במחזורים – מה שראה הוא 'רשמים בעלמא', אבל אם יש צורות גמורות, הרב קוק מוכן לחתום על מחאה. על חליצה: אין לדרוש חידוש, כי חולצים במנעל אחד מימי חז"ל (סנהדרין ז ב).

כרך ב', אגרת תקלז הרב יצחק אבא ציטרון, רב פתח תקווה · י"ד אייר תרע"ג – יפו

תושב מקהילתו מתלונן על הרב ציטרון בעניין עיזבון. הרב קוק מסביר שבתלונה על רב יש לנהוג בזהירות: להעיר לקובל שחזקה על חבר שעשה הכול כראוי, ומצד שני להראות שאין משוא פנים. הרב קוק מבקש פרטים, ומציע לעכב את יתרת הכסף עד בירור עם היורשים באוגוסטוב.

כרך ב', אגרת תקמב הרב ברוך מרקוס, רב חיפה · ג' סיון תרע"ג – יפו

הרב קוק מעולם לא התיר לבתי מרקחת לפתוח בשבת, ומחה על כך כמה פעמים, אבל קשה לגדור פרצה. גם ביפו כל יראי שמיים אינו פותח. מוטב לאחד את הקדושה עם הטהרה: לעסוק גם בעניין המקווה.

כרך ב', אגרת תקמז ועד תל אביב · ז' אייר (נשלח י"א סיון) תרע"ג – יפו

פסק: מותר למכור את המגרש הישן שנועד לבית הכנסת בתל אביב ולבנות בכסף בית כנסת במקום מרכזי יותר, שקרוב לכל השכונות החדשות. תנאי: במקום הישן לא יעמוד שימוש בזוי. עוד מזרז הרב קוק לבנות בית מרחץ.

כרך ב', אגרת תקמח הרב יהודה לייב פרנק · י"א סיון תרע"ג – יפו

בתביעה נגד ועד (כנראה 'הידרה'): לפי מנהג הרב קוק, בתביעה נגד ועד יש לכתוב קודם את הטענות, ורק אם אין הסכמה נקבע דין תורה. הוועד דורש גם ייפוי כוח מכל התובעים, כי לא ברור שהאגודה עדיין קיימת, ובזה הם צודקים.

כרך ב', אגרת תקנב הרב ישראל פורת · ח'י סיון תרע"ג – יפו

תוכנית לעבודה מדעית־תורנית: מבוא כללי לתלמוד, ובינתיים מבוא לסדר נזיקין כדוגמה. העבודה כוללת בירור שם הסדר, המסכתות וסידורן, מקומות ואישים, דורות, מונחים משפטיים, ערכי מוסר המשפט, מקורות ההלכות, הבדלים בין דיני ישראל לבני נח, והשוואת הבבלי לירושלמי. העיקר: לא 'למדנות קטנה', אלא לקדש שם שמים ולהראות חכמת התורה לצורכי הדור. בעתיד ניתן להשוות גם למשפט האנושי הכללי.

כרך ב', אגרת תקנג הרב בן ציון (ירושלים) · כ"א סיון תרע"ג – יפו

הרב קוק מבקש שבית הדין בירושלים יכין לו מנעל חליצה כמו שלהם, לחליצה דחופה במקום עיגון. עוד: אין לשנות את סדר העישור, והוא רק על ידי ר' חיים צבי בסיסט. על הצעת רב עקרון לגבי מצה שמורה – הרב קוק מסכים אם בית הדין בירושלים יסכים.

כרך ב', אגרת תקעג ועד חדרה · ט"ו מנחם אב תרע"ג

בעלי אחוזות בחדרה שיושבים בחוץ לארץ חייבים להסדיר את חלקם בהוצאות המושבה עד ט"ו בשבט תרע"ד – בעצמם, על ידי מורשה או בכתב. אם לא, ייגבו ההוצאות לפי שומת בית דין מהקרקע עצמה. הוועד רשאי לפרסם את המכתב.

כרך ב', אגרת תקעה ועד 'מרכז בעלי מלאכה' ו'מכבי' ביפו · כ"ה מנחם אב תרע"ג – רחובות

על מות הצעיר ברגר, שלפי הטענה לא קיבל טיפול בשבת: הרב קוק אינו מאמין שאדם עם 'ריח תורה' לא ידע שספק פיקוח נפש דוחה את כל התורה, חוץ משלוש עבירות. 'הזריז הרי זה משובח', והשואל מגונה. 'וחי בהם ולא שימות בהם'. הרב קוק מציע שבאי כוח האב יתבעו את הרופא לבית דין, כדי לברר ולגדור את הפרצה.

כרך ב', אגרת תקפד הרב יונתן בנימין הלוי הורוויץ · ד' אלול תרע"ג – רחובות

הרב קוק מודה על העזרה. על מכתבו בעניין הרופא (שפורסם ב'החרות'): הרב קוק לא קבע שהטענות נכונות. אדרבה, קשה להאמין שרופא ירא שמיים כזה לא ידע את דין פיקוח נפש. אבל משהועלתה טענה נוראה, יש לברר בבית דין. אם הרופא אשם, יש לגדור את הפרצה; אם הטענה שקר, יש לגדור את פרצת ההתנפלות על אנשים חפים מפשע. מחאות פומביות 'אינן כלום'.

כרך ב', אגרת תקפט אליעזר בן יהודה · י"ב אלול תרע"ג

על פירוש המילה 'כבולין' בתוספתא מקוואות כמשאבה: מצד ההלכה אין מניעה. הגר"א לא מחק, אלא הוסיף 'מאיליהם'. ייתכן שהצינור עוצב כמו 'כבול' (קרסול, שבת נד א). נוח יותר לפרש משאבה של דליים קטנים, שבה המים אינם נתלשים, ולכן אין בהם פסול שאיבה. אולי 'כבולי שבפסחים נא א הוא מרחץ כזה, אף שהקשר מכריע כפירוש רש"י.

כרך ב', אגרת תקצ (ההתחלה והסוף חסרים; כנראה להוריו) · י"ז אלול תרע"ג

הרב קוק מודה על ברכת ההורים והאחים. על האתרוגים הגנובים: לפעמים אין יאוש, כשהגננים מרשים זה את זה, וגם אם יש יאוש אחרי שינוי רשות, זה 'יאוש ושינוי רשות' שמועיל. דיון בדעת הרב חרל"פ, ביאוש בקטנים וביאוש שלא מדעת.

כרך ב', אגרת תקצו ועד פתח תקווה · כ"ד אלול תרע"ג – יפו

בעניין סכסוך על פרדס: ניכר שהשומה לא הייתה מדויקת, אבל קשה לברר זאת, והקונה כבר השקיע. הרב קוק מציע להעביר לבוררות (זבל"א), כך שאם הפרדס יחזור לבעליו, הקונה לא יינזק – קרוב לדין ולצדק גם יחד.

כרך ב', אגרת תקצז ד"ר יעקב טהון · כ"ו אלול תרע"ג – יפו

הרב קוק מודה על הסיוע לתיקון היבול בחוות. הרב קוק מבקש שבזמן הגמר יודיעו ממרחביה לרב מרקוס בחיפה, ומכנרת ודגניה לרב קליערס בטבריה, כדי שישלחו ממונים לעשר. הרב קוק מבקש מאה פרנק להוצאות, ושיתקינו מקווה כשר בבית המרחץ במרחביה.

כרך ב', אגרת תקצח הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל · כ"ו אלול תרע"ג – יפו

שוחט אינו יכול לשלם את חובו לזיתוני. אין עיקול על כסף צדקה שניתן לו בלבד 'ולא לבעל חוב'. הרב קוק פשר: עשרה פרנק לחודש ושני נפוליון במזומן. עיקול על כסף מחיה הוא 'חובל אוכל נפש' (חתם סופר אבן העזר רד).

כרך ב', אגרת תריג הרב אלעזר משה אייזנשטאט, פטרבורג · ב' מרחשוון תרע"ד – יפו

בסכסוך בין ב' ל-י': הרב קוק כבר פסק שב' חייב לעמוד לדין בבית דין מוסכם, אבל אי אפשר להטיל עליו תשלום בלי סכום ובלי בירור. אף שב' לא נהג כשורה, 'לא תטה משפט אביונך' – גם 'אביון מן המצוות'. צריך לשמוע את שני הצדדים.

כרך ב', אגרת תרכז ד"ר אברהם אליהו הרכבי · י' טבת תרע"ד – יפו

הרב קוק שואל על מוצא 'שובתי השבת' ('סובוטניקים') ברוסיה: האם הם מזרע ישראל, או שהתגיירו בבית דין. השאלה מעשית, כי חלקם עולים, ויש נשים שהתגרשו בנוהג שלהם. עד כה סבר שאינם ישראל, אבל עלה לו ספק.

כרך ב', אגרת תרכח הרב יצחק אבא ציטרון · י"ד טבת תרע"ד – יפו

בעניין גיורת מהסובוטניקים: הרב קוק פנה לד"ר הרכבי כדי לברר אם הם מזרע ישראל. אם לא נישאה, יש לעכב; ואם נישאה, יש לשקול אם להפרידם לפי שעה.

כרך ב', אגרת תרלב הוריו · י"ז טבת תרע"ד – יפו

הרב קוק שואל לשלומם, ומזכיר שהעיתונים, ובכללם 'המוריה', הגזימו בעניין שכתב עליו במברק. לאחיו שמואל: על הישיבה בספרד – לא מצא חרם מפורש, וכנראה אין חומרה יותר מבמצרים, שאסורה רק בקביעות.

כרך ב', אגרת תרלג ד"ר הלל יפה · ח"י טבת תרע"ד – יפו

בעתלית התלוננו שד"ר יפה הורה לקחת את הברז של המקווה מטעמי היגיינה. הרב קוק מציין שבכל מושבות הגליל המקוואות בנויים כך, ואין רופא שמוחה. הרב קוק מבקש למצוא פתרון ולהחזיר את הברז.

כרך ב', אגרת תרנז זלמן דוד לבונטין · י"ד שבט תרע"ד – יפו

אי אפשר לחלק את ההזמנות לדין לפי מעמד האנשים: 'גדול וקטן שווים'. מה שמותר הוא לדרוש מהתובע את הסכום, שמא הנתבע ירצה לשלם. התביעה היא כשנים עשר אלף פרנק, וההזמנה מבית הדין עומדת.

כרך ב', אגרת תרעג ועד ראשון לציון · כ"א אדר תרע"ד – יפו

דיני הרחקת עופות: שובך יונים – חמישים אמה; שאר העופות – לפי אומד מומחים; בעל העופות חייב לגדור; מותר לגדור סמוך למצר. נהגו להרחיק גדר קוצים מטר, וזו תקנה טובה. (הסוף חסר.)

כרך ב', אגרת תרעה ועד תל אביב · כ"ה אדר תרע"ד – יפו

התעוררה שאלת בניית בית מרחץ ומקווה ציבורי ביפו. נבחר ועד פועל של עשרים חברים, והוחלט לשתף את תל אביב. הנציגים: ד' ארבר, א' דיסקין, י' ליפשיץ, י' שמרלינג ו-ש' אשכנזי. סדרי החיים צריכים להתבסס 'בחטיבה מאוחדת'.

כרך ב', אגרת תרפא בנו, הרב צבי יהודה · י' ניסן תרע"ד - יפו

שבח על קיום הבטחה לר' ב' ועל ההקפדה מגניבת דעת: 'הדקדוק במעשים לפלס הכול על פי התורה' הוא עיקר. 'הקנאה הלאומית' שלמד מהאוסטרי היא 'אש קודש', וטוב ללמוד 'מן ההדיוט'; היא יסוד אורו של משיח, שהצדק אזור מותניו. על 'עקרות כנסת ישראל' - כתשובת ברוריה. הלכות: אלכסנדריה אסורה בהשתקעות (רמב"ם מלכים ה ז), וכך גם פורט סעיד; ברכת הדרך; צורות ע"ז לנוי; 'כינוי שם לגנאי'.

כרך ב', אגרת תרפב בנו, הרב צבי יהודה · י"ד ניסן תרע"ד - יפו

ברכה ליום הולדתו בערב פסח. לבתו רחמה נולד בן, שנקרא מנחם על ידי גיסו ר' יוסף רבין, וביום ההולדת הוא יום פטירתו של הצמח צדק מלובביץ'. על ציורים בדירה: אין חשש, כי ידוע שהבית של נכרי; פרצוף שלם עדיף לכסות.

כרך ב', אגרת תרפח בנו, הרב צבי יהודה · סיון תרע"ד - יפו

ברכה פיוטית לשבועות: הרב קוק מתקשה להביע את רוח האב ב'שבילים כבושים'. הלכה: מזוזה בדירה שכורה בשותפות נכרי - לפי רבי עקיבא איגר, ולדעתו פטור, כי הבית יכול לשוב לרשות הנכרי.

כרך ב', אגרת תרץ בנו, הרב צבי יהודה · ז' סיון תרע"ד - יפו

על יום טוב שני של גלויות: 'יום חולי בארץ שבגלות מעוטר בקודש. בליל שבועות הרצה הרב קוק על שורשי הרמב"ם ל'ספר המצוות' ועל המחלוקת עם הגאונים: לרמב"ם הנבואה אינה דבר תורה, ויסוד התורה שבעל פה הוא בית הדין הגדול; לגאונים רוח הקודש קובעת הלכה, ו'המקום אשר יבחר ה'' מכריע. הרב קוק עדיין מסופק בנסיעה.

כרך ב', אגרת תרצד בנו, הרב צבי יהודה · כ"ח סיון תרע"ד - יפו

בישיבה לומדים דף גמרא אחרי התפילה. חידוש בסוגיית שמן והדס (ברכות מג): הכרעת רבן גמליאל היא רק כשסך בשמן, ורב פפא לא סך 'לאשתמוטי' - כדי לא להחזיק עצמו לת"ח וכדי לא להעליב. כנראה יוחלט לנסוע לכנסיית 'אגודת ישראל', ומבקשים ממנו הרצאה על מצב הארץ.

כרך ב', אגרת תשג בנו, הרב צבי יהודה · כ"ה תשרי תרע"ה - ציריך

ימי החג עברו בשלום בכינוס יראי ה', ובשמיני עצרת שרו שירי ארץ ישראל. הרב קוק מתלבט בין גנואה (אונייה איטלקית, ניטרלית, עשרה ימים) לבין מרסיי (צרפתית, ארבעה ימים). הלכות: הבדלה ששמע באמצע שמונה עשרה - יוצא (רש"י); ספק כוונה ובריכה; ברכת הגומל על שחרור היא הודאה נפרדת מזו של הים. בציריך הרב קוק לומד גמרא עם כמה בני תורה.

כרך ב', אגרת תשח הרב משה זאב רם (גיסו של השוחט) · כ"ה טבת תרע"ה - סנט גאלן

סילוק השוחט בלי דין תורה 'אינו כלום', וכל שוחט שייכנס במקומו הוא 'מסיג גבול'. על האווזה הנבלה שהתערבה - זו שגגה, ואין להוציא לעז. על אווזים שהגויים מורטים את נוצותיהם - הרמ"א החמיר רק כשנפלו כולן, ולכן אין מקום לחשוד בשוחט.

כרך ב', אגרת תשט הרב חיים דוד דוטנר · כ"ה טבת תרע"ה - סנט גאלן

על מריטת הנוצות: אין מקום להרהר על העבר, והמקילים יש להם על מה לסמוך. אבל אין לצאת נגד המחמירים, כי יש אחרונים שמחמירים.

כרך ב', אגרת תשיא הרב משה זאב רם · ג' שבט תרע"ה - סנט גאלן

הרב לבנשטיין ביקר אצל הרב קוק, ולא היה בדבריו טעם לפטור את הקהילה מדין תורה. אין דנים בדייני אותה העיר במקום נגיעה, ובדבר לא שכיח כזה אין מנהג להקל. סילוק השוחט אסור בלי בית דין שאינו נוגע בדבר.

כרך ב', אגרת תשטז הרב משה זאב רם · כ' שבט תרע"ה

אין תועלת במלחמת דברים; עדיף פיצוי של כמה אלפי פרנק והודעה פומבית שאין הרהור על השוחט. אם רבנים כמו ד"ר הופמן וד"ר ברויאר יכתבו, הרב קוק יחזק, אבל לא יהיה הקובל. בגלל זה הרב קוק נמנע מ'חברה ש"ס' בציריך. מצורפת תשובה: אווזים מרוטים מותרים לכתחילה, ואין לאסור אם זה יגרום לשימוש באווזים מפוטמים בלעיטה. שוחט חדש הוא מסיג גבול.

כרך ב', אגרת תשיז הרב משה זאב רם · כ"א שבט תרע"ה - סנט גאלן

הרב קוק אינו רואה עצה: מכתבים מצד שלישי לא יועילו, אבל אם הגיס יכתוב בעצמו לרבנים, הרב קוק יחזק. מצורפת חוות דעתו על האווזים. הרב קוק טרוד בצער על מכתב המגורשים מירושלים באלכסנדריה, שמתארים מצב נורא.

כרך ב', אגרת נוספות א אזהרות לציבור · (השנים הראשונות ביפו)

אזהרות: נשים לא יטבלו בים אלא במקוואות; גבינה וחלב רק בהכשר בחתימת יד; בדיקת מזוזות ישנות; לא לקנות תפילין ומזוזות מסוחרים מחוץ לארץ; לא לעלות על הדוגיות בשבת אלא בפיקוח נפש; לסגור חנויות בערב שבת עד עשר וחצי; להשתמש רק בבורית כשרה לכלים.

כרך ג', אגרת תשמה הרב משה זאב רם · כ"ח מרחשוון תרע"ו - סנט גאלן

המכתב לרב הופמן טוב, אבל צריך לקצר ולהביא את העובדות בנימוס. השגגה הייתה ראויה לכל היותר לגערה או לקנס. הרב קוק שונא תארים מופרזים, כמו שכתב רבי עקיבא איגר. הדירה החדשה טובה יותר. הרב קוק אינו רוצה לבקש מתנות. בהערה: אין צורך לשלוח בולים.

כרך ג', אגרת תשנז הרב משה זאב רם · י' שבט תרע"ו

שאלות שחיטה: שוחט נאמן לומר שבדק בתקיפת אגודל שלא הייתה שמוטה (יורה דעה כד). הרב קוק מייעץ לו לקבל את הצעת השלום של קהילת ציריך - 'היום תהיה עבד לעם הזה' - והכבוד יבוא. יש לחזק כל מי שקורא בשם ה' במדינות אלה. הם ייסעו ללונדון בקרוב.

כרך ג', אגרת תשסה הרב הראשי יוסף צבי הרץ · ח"י אדר שני תרע"ו - לונדון

בעניין גיוס יהודים לצבא ושמירת שבת: המקורות של הרב חייקין נכונים, ובסכנה מותר. אבל כשיש שהות, חובה לבקש מהממשלה 'הנאורה' לסדר עבודה שלא תחלל שבת. לפי תרומת הדשן (נח) ורמ"א (או"ח שלד), כשהשלטון מגן אין היתר. חובה לעשות 'כל טצדקי' כדי לא להגיע לאונס (רמב"ם, יסודי התורה ה ד), ואין להכניס עצמו לכתחילה למצב של סכנה. הממשלה מתחשבת גם ב'מצפון' של אחרים, ובוודאי תתחשב בתורת ישראל.

כרך ג', אגרת תשפ בנו, הרב צבי יהודה · ט"ז מנחם אב תרע"ו - לונדון

תשובה להערות: 'אי גחין ואכיל' (מנחות ע) - הנאת מעיים בלי הנאת גרון אינה אכילה (ויכוח הרש"ר הירש והרב לרנר על חוקן ביום הכיפורים); תנאים מכשירים במלאכה אינם צריכים להיות כדרכם; עקירה והנחה הן תנאים מכשירים בהוצאה. 'רוב מעשיהם על ידי שליח' - בקדשים יש סגולה מיוחדת לשליחות. התבקש לפקח על היהדות בשני עיתונים של ד"ר זלקינד, ואולי יכניס את בר־טוביה כסופר קבוע.

כרך ג', אגרת תשפח בנו, הרב צבי יהודה · א' ראש חודש מרחשוון תרע"ז - לונדון

החגים עברו בשמחה עם חברים יראים. ישיבת הסוכה עלתה יפה. חידוש: הירושלמי (סוכה ג) מסביר את פטור המוציא לולב בשבת ב'עשה דוחה לא תעשה', אף שזה לאו שיש בו כרת - לפי תוספות (יבמות ט), לרבי צריך לאו עם הכרת לחיוב חטאת, וכשהעשה דוחה את הלאו נשאר כרת בלי לאו. אל יצטער הרצי"ה על האתרוגים.

כרך ג', אגרת תשפט הרב זאב וולף רוגוזניצקי · ו' מרחשוון תרע"ז - לונדון

התנצלות על העיכוב. הנדודים נחוצים כדי 'לפזר ניצוצי אורה', ו'אוירא דארץ ישראל' מתפשט בגולה דרך בני ציון שהתפזרו. על הר"ן בראש פסחים: ביטול חמץ הוא מטעם הפקר, כפי שמוכיח ממשל 'סופי תאנים', ולכן הר"ן חידש שחמץ, שאינו ברשותו, דומה לדברים שאינם חשובים. אין צורך בכתב סמיכה - 'תורתו מכרזת עליו'.

כרך ג', אגרת תשצד בנו, הרב צבי יהודה · י"ב כסלו תרע"ז - לונדון

הרב קוק שואל על בריאות הרצי"ה ואכילתו. הערות: מניעת לימוד זכות מעדים (סנהדרין לד) - כי עדים שקרנים יסמכו על כך, ויתרבו חיובים בחינם; הנאת מעיים וגרון לפי רש"י ותוספות; גיד הנשה. הרב קוק מבקש שיכתוב באותיות ברורות. הרב קוק עסוק בהקמת 'התאגדות כללית לתקומת היהדות' בעיר ובמדינה.

כרך ג', אגרת תשצז בנו, הרב צבי יהודה · ח' חנוכה תרע"ז - לונדון

דרשת חנוכה: הנס ביום הראשון (לפי הט"ז) - אם כל השמן היה כלה ונברא חדש, לא היה 'שמן זית', כמו חיטים שירדו בעבים (רש"י, מנחות סט). לפי דרשת 'באה זהב...' (מנחות כח), שמנים אחרים כשרים בדיעבד, כך שהנס היה להידור. למה לא נעשה נס במנורה, שהייתה משפודים של ברזל? כי הנס בא להראות שרוח הקודש בישראל מקיימת את החומר ואינה תלויה בו - הכלי פשוט, והתוך (השמן) בהידור. בהמשך: הצעה לאגודה כללית לתקנת עגונות, עם קרן תמיכה ובירור הרוגי המלחמה.

כרך ג', אגרת תתא בנו, הרב צבי יהודה · ח"י טבת תרע"ז - לונדון

בלידס, בחנוכת הישיבה, 'אור היהדות הולך ועולה'. טרדות: 'הכנסייה הישראלית', הדפסת ש"ס בבלי וירושלמי, ועד לתקנת עגונות, דרשות, שתי סנדקאות ועיכוב 'ריש מילין'. הרב קוק מבקש מהרצי"ה לכתוב באותיות גדולות ובסדר אלפביתי.

כרך ג', אגרת תתב בנו, הרב צבי יהודה · כ"ג טבת תרע"ז - לונדון

מאמריקה הוצע לאגד את כל בני הארץ בגולה, והרב קוק נוטה להסכים, אף שקשה לאחד את הסוגים השונים. הלכה: מותר לסגור את הצינור הפרטי של הגז אחרי שהכללי כבר סגור - 'כל שאינו מחוסר צידה'. על אכילת בשר: הרב קוק מזהיר שלא תגרום חולשה, ושלא ללכת אחרי 'תנועת צער בעלי חיים', שברובה יש 'טינא גנוזה של שנאת הבריות', כפי שמעיד מקומה אצל שונאי ישראל. רעיון 'העלאת הנפש הבהמית' בסוד התורה נותן לחי יותר מכל 'חמלה חנוקת רוח'.

כרך ג', אגרת תתג בנו, הרב צבי יהודה · ערב שבת שירה תרע"ז - לונדון

הרב קוק מדפיס קול קורא על תקנת עגונות בשם ועד רבני 'הכנסייה הישראלית', ומבקש לשתף את 'מגיני ארץ'. מתוכנן עיתון חודשי, כנראה ביידיש, 'שפת ההמון'. רבנים מפקחים על הדפסת הש"ס. מאמריקה הוצע לאגד את בני הארץ בגולה.

כרך ג', אגרת תתד בנו, הרב צבי יהודה · ו' שבט תרע"ז - לונדון

'ריש מילין' יסתיים השבוע, אף שלא בשכלול רצוי, ויועיל ליחידי סגולה, וממילא לכלל. הרב קוק מקים אגודה לתקנת עגונות, ואף שהרב קוק חושש אם הוא ראוי, 'בזמן מצוק כזה החלש יאמר גיבור אני'.

כרך ג', אגרת תתו בנו, הרב צבי יהודה · ערב ראש חודש אדר תרע"ז - לונדון

'ריש מילין' עושה רושם טוב. הלכה: לדבר מחובר לקרקע אין דין מוקצה, כי עיקר המוקצה הוא סרך הוצאה. אבל בכפתור החשמל, שאין בו צורך, 'המחמיר משום עובדין דחול לא הפסיד'. הרב קוק מבקש מהרצי"ה לברר את מצב הצעירים במשפחה.

כרך ג', אגרת תתח בנו, הרב צבי יהודה · י"א אדר תרע"ז - לונדון

רבים נדבקים ב'ריש מילין', אף שהוא סתום. דרשה בשבת זכור: מחיית עמלק היא זיכוך הרשעה שנגעה בקודש. לכן אסור להטיל קנקנתום בדיו, כדי שהכתב יוכל להימחות. רבי מאיר, שראה עולם מתוקן, הטיל קנקנתום וכתב שלא מן הכתב, אבל רבי עקיבא החמיר, כי העולם עדיין צריך את כוח המחיקה. בפורים מחיית עמלק גברה, ותורה שבעל פה התאחדה עם שבכתב - 'הדר קבלוה'.

כרך ג', אגרת תתיא הרב ברוך פרידנברג · כ"א אדר תרע"ז - לונדון

הרב קוק עורר את מנהיגי לונדון לעזור לגולי הארץ במצרים. 'קיים אברהם את כל התורה ואפילו עירובי תבשילין': עירוב תבשילין נועד להבדיל בין קדושת שבת לקדושת יום טוב - כשם שמבדילים בין קודש לחול, כך גם 'בין קודש לקודש', ואברהם הבחין גם בכך. מחלוקת הרמב"ם והגאונים על מצוות האבות: לרמב"ם הכול חל מסיני, ולכן מצוות שלפני הדיבור הן 'כדבר שהותר מכללו' (כירושלמי), ולגאונים הן נמשכות (כבבלי). מצורף 'ריש מילין'.

כרך ג', אגרת תתלא בנו, הרב צבי יהודה · כ"ב תמוז תרע"ז - הרוגייט

הם יצאו מלונדון אחרי פרידה מחברים, אף שקשה לעזוב בזמן הפחד. הדפסת הש"ס נתעכבה בגלל מחסור בנייר. בתקנת העגונות הכיר את א' אדלר, שיעזור בידיעות רשמיות. בעניין משרה בסנט גאלן - אם ההצעה מכובדת, כדאי לשקול. 'קדושת האחווה הישראלית' מתנוצצת עכשיו, ותמחה את 'שנאת החינם'. 'מחתך בבשר' (שבת קלו) - חובל הוא דווקא בבעל חיים.

כרך ג', אגרת תתלט בנו, הרב צבי יהודה · כ"ח מנחם אב תרע"ז - הרוגייט

הרב קוק שמח שהרצי"ה סיים ללמוד שחיטה בפועל. השחיטה מסמלת את הדרך: 'כירק עשב נתתי לכם את כלי - אחרי ירידת האדם, ומתוך 'ארסיות החיים הירודים' מתגלים הרחמים, והכול מתרומם. תודה לד"ר אשר שהדריך אותו. על החלפת מקום: לא להצטער, הכול לטובה. חידוש בסוגיית בר פדא (נדרים כט) והר"ן.

כרך ג', אגרת תתמח בנו, הרב צבי יהודה · ג' מרחשוון תרע"ח - לונדון

החגים עברו בחדווה עם ידידים, אבל הטרדות מונעות סדר בעבודה. על שיעור של הרצי"ה בבזל: טוב לקבוע בהלכות ארץ ישראל - 'דרישה דציון'. 'מחתך בבשר' - צובע חייב רק בבשר העומד למכירה, ולא בבשר אדם (מנחת חינוך). אין סברה שמלאכה חשובה תחשיב מלאכה אחרת. הרב קוק חושש שקמחי שותק בגלל מצב דחוק וחובם.

כרך ג', אגרת תתנב בנו, הרב צבי יהודה · כ"ז מרחשוון תרע"ח - לונדון

הצהרת הממשלה 'להקים ניר ישראל על אדמתו' הרהיבה רבבות. 'מה נפלאו תהלוכות עצת ה'' שהביאו אותו דווקא לאנגליה, 'מקום הריכוז לראשית הצעדים'. יש להתכונן 'בטוהר לב ובגבורת נפש' לגדולות. הלכה: אין לטייל במקום שיש בו חשש סכנה, אפילו רחוק - רק לפרנסה (מועד קטן יד, ירושלמי). אל יעזוב את השחיטה.

כרך ג', אגרת תתנט הרב ל' פלק, פלימות · ה' טבת תרע"ח - לונדון

הרב קוק שמח שדבריו פעלו על חיילי הגדוד. יש לתקן מליחה והפרדת כלי בשר וחלב, ולהגעיל. 'דינא דמלכותא' אינו חל על איסורים כלל - דניאל וחנניה מסרו נפשם על מאכלות. מותר לחלל שבת רק בסכנה ממשית. יש לבקש מהממשלה חיילים לא־יהודים לעבודות השבת, ומכשירי אבקה לגילוח. לגדוד העברי מתאים לשמור את גבולות הארץ שנכבשה, ולא להילחם בכיבוש תחת דגל מיוחד, כי הכיבוש עניין כלל־אנושי.

כרך ג', אגרת תתסד הרב ל' פלק וי' רוטה (הגדוד העברי) · ט"ו טבת תרע"ח - לונדון

אין לו התנגדות שיפורסם שבח לכשרות הגדוד, אבל אין לנהוג ברשלנות, כי כל זמן שהגדוד במקומו אין זו שעת חירום. יש להקפיד על מליחה ועל הפרדת בשר וחלב. הרב קוק מוכן לבוא שוב. הרב קוק שואל כמה חומשים וטליתות דרושים.

כרך ג', אגרת תתסט הרב יוסף צבי דושינסקי · י"ב שבט תרע"ח - לונדון

הערות על חיבורו על זקנו ר' קאפל חריף: על 'משנה ראשונה לא זזה ממקומה'; על 'שלא על מנת לקבל פרס' (תוספות ראש השנה ד); על מס דירה ומס נטירה (נודע ביהודה); ועל ענוותנותו שלא רצה שיעתיקו את תשובותיו - כמו ר' שכנא, ושיטת המהר"ל להורות מן הש"ס, מול הרי"ף מיגאש, שהעדיף את הבקי בגאונים.

כרך ג', אגרת תתפז הוריו ואחיו שמואל (בעברית וביידיש) · ערב שבת נשא תרע"ח - אוקספורד

הם באוקספורד לכמה ימים של מנוחה, 'בחברה טובה'. הגיעו מכתבים, ובהם קושיה של אביו בזבחים, והרב קוק כתב לו תשובה. אין הרב קוק מתערב בסכסוכי קהילת יפו, כי לא נשאל. 'הסתדרות ירושלים' מראה סימני התפתחות, ויש לחזק את ההסתדרות בארץ ולקשרה עם לונדון.

כרך ג', אגרת תתצב בנו, הרב צבי יהודה · כ"ז סיון תרע"ח - לונדון

כבר מותר לכתוב בעברית (בצנזורה). התנועה מתעוררת, אבל צריכה 'זירוז גדול ועצה רחבה'. אביו כתב קושיה בזבחים, 'ושכלו... זך ובהיר'. שאלת קמחי: בהלוואה בצ'ק בליטראות מחזירים ליטראות, והרווח מהמרה לפרנקים הוא של הלווה.

כרך ג', אגרת תתצח בנו, הרב צבי יהודה · ג' מנחם אב תרע"ח - הרוגייט

ספרדי בשם עמוס סיפר שהרצי"ה סובל בסנט גאלן בגלל חומרות במאכלים. הרב קוק תמה 'איך יעלה על דעתך להחמיר בדברים שאין להם יסוד', למשל פת פלטר, באופן שנוגע לבריאות. אם הרצי"ה סובל, צריך להחליף מקום. ההסתדרות מתפתחת, ונוסדו סניפים.

כרך ג', אגרת תתקיט הרב אהרן ראובן צירני, ברמינגהם · ד' מרחשון תרע"ט

הרב קוק מחזק את ידי הרב צירני שפעל להרחיק את הנישאים לנוכריות. ראיה ממעשה נחמיה, שהבריח את נכד אלישיב הכהן הגדול שהיה חתן לסנבלט, ומדברי הרמב"ם (הלכות איסורי ביאה פרק יב) שהנישא לנוכרית כאילו התחתן בעבודה זרה.

כרך ג', אגרת תתקכב הרב שמואל דוד מנדלסון · י"ד מרחשון תרע"ט - לונדון

מאמרו קולע למגמת ההסתדרות, ו'אין קץ להעמקתם של דברים'. הם צריכים תחייה פנימית שתהיה נשמה לתחייה החיצונה, והתקווה היא בצעירי תלמידי החכמים. בהלכה: אין לדמות דין 'הוחזק כפרו' לקיום דברי העדים, כי עיקרו כשאמר 'פרעתי' אחר כך. זו תקנת חכמים מטעם אומדנא, ולא פסלות (על פי הסמ"ע, קצות החושן, הגר"א ובעל המאור בבבא מציעא).

כרך ג', אגרת תתקכו בנו, הרב צבי יהודה · י' כסלו תרע"ט

הרב קוק שמח במכתב הרצי"ה ובחידושיו. עם בוא השלום, הגיע הזמן שהרצי"ה יתכונן לבוא אליהם, ואחר כך לעלות לארץ. מאמריקה מבקשים שיבוא וישלמו את ההוצאות, אבל הדבר לא הוכרע. 'עתה הגיע כבר תור המעשה המוחש'. בהלכה: בעניין 'תשמישי מצוה נזרקים' - לפי הרמב"ן (בר"ן, מגילה, פרק בני העיר) יש 'קדושה של כבוד' שחלה רק בשעת המצוה, ויש קדושה עצמית שאינה פוקעת. אולי זה שורש המחלוקת אם 'קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבוא', ושני פירושים ב'ונקדש בכבודי'. אין לתלות זאת ב'לב בית דין מתנה', שנאמר רק על פרטים יוצאי דופן. קובץ התעמולה מתורגם לעברית. הרב קוק מתמה שהרצי"ה לא השיב על התרגום לגרמנית.

כרך ג', אגרת תתקמד הוריו (ולאמו ביידיש) · כ"ד אדר שני תרע"ט

מר אייזנברג הביא מכתב מאביו ומתנה מאמו: שקדים ומרקחת מפירות הארץ. בהלכה, על דברי אביו בסוטה (סוף פרק משוח מלחמה) בעניין רשות ומצוה במלחמה: הרב קוק מיישב את דברי רש"י לפי ספר החינוך, שהיחיד חייב במלחמת שבעה עממים ובמחיית עמלק רק כשאין סכנה. מצוה המוטלת על הציבור אינה יוצאת מכלל 'וחי בהם' לגבי היחיד, ולכן היחיד שנזדמנה לו מלחמת רשות לבדו אינו נקרא עוסק במצוה. הרב קוק גם מסביר שמלחמת רשות באה מצד גזירת המלך בהסכמת בית דין של שבעים ואחד (סנהדרין כ ב). לאמו הרב קוק מודה על המתנה, ש'מזכירה הרבה ממעשה ידיד'.

כרך ג', אגרת תתקסב הרב זלמן פינס · ד' תמוז (תרע"ט) - וסטקליף, על חוף הים

הרב קוק מתנצל על שתיקתו: חודשים סבל מחלה, ולבסוף נזקק לניתוח, ויצא במצב טוב 'בזכות תפילת רבים'. הרב קוק מטיל על הרב פינס ועל ד"ר אשר את הנהגת הוועד המרכזי בציריך, וכל קשר עם אגודות אחרות יהיה דרך הרב פינס. עדיין לא מצא קשרי מסחר בשבילו. בהלכה, על רש"י במכות ח: אף שסוכה גזולה כשרה, עשיית הסוכה עצמה מצוה (מברכים שהחיינו), אלא שאינה מעכבת, על דרך דברי ספר חרדים בעניין 'מצוות אינן צריכות כוונה'. תודה לוועד על מכתבם בזמן שהיה בבית החולים.

כרך ג', אגרת תתקעב משרד הרבנות ביפו · כ"ז אלול תרע"ט - ירושלים

הגיעה שמועה על פקפוק בכשרות המקוה ביפו: הדוד המחמם את המים עומד באופן שהוא גם מעמיד את המים, ואם יינטל יזחלו. הרב קוק שואל אם התיקון נעשה בהשגחתם או לפני שבאו, כששבו הגולים; אם בהשגחתם - אין לחוש.

כרך ד', אגרת תתקפ ועד הסתדרות 'המזרחי' (מכתב גלוי) · י"א תשרי תר"פ - ירושלים

על בחירת נשים לאספת הנבחרים: השאלה מתחלקת לשלוש. בדין - התורה כולה מטילה את עבודת הציבור על הגברים ('האיש דרכו לכבוש', יבמות סה ב), ונמנעת מתערובת המינים בקיבוצים. בטובת הכלל - הצהרת בלפור מבוססת על הכבוד שאומות העולם רוחשות לקשר המקודש של ישראל לארצו דרך התנ"ך; שונאים טוענים שישראל הצעיר נטש את הספר, ויש להבליט את 'הטוהר התנ"כי' ולא לחקות חידוש אירופי. באידיאל - בעתיד, כשיטהר העולם, יימצאו דרכים להשפעת האשה, אבל התרבות של זמננו 'רקובה מבפנים', וצעד פזיז יעכב את האידיאל.

כרך ד', אגרת תתקפד הרב חיים דוב (שוחט ובודק) · י"ג מרחשון תר"פ - ירושלים

בעניין בחירת נשים, כפי שכתב לוועד 'המזרחי': השתתפות קבועה של נשים בעסקנות המדינית זרה לרוח ישראל ונובעת מחיקוי שטחי של המערב, ובצורת שוויון חיצוני היא תביא לפירוד פנימי. הגבר, שעליו עול החיים הציבוריים, צריך להתחשב בדעות בני הבית, ויש להדריך לכך. אבל תיקונים פרטיים לא יספיקו; רק התעוררות הרוח דרך 'הסתדרות ירושלים', הכוללת ועובדת לצד עבודת החול של הציונות, תביא שלום.

כרך ד', אגרת תתקצד הרב חיים הירשנזון, רב הובוקן · י"ד כסלו תר"פ – ירושלים

תודה על ספרו 'מלכי בקודש'. על הגדוד העברי: אין לחייב, אבל אין לזלזל במתנדבים. מינוי מלך: אין איסור בכל צורת ממשל שהיא לטובת ישראל. במקום המקדש הרב קוק חולק: אי אפשר להכריע בספק של מחלוקת הראשונים, ויש לפחות איסור לאו או דרבנן (הראב"ד, הלכות בית הבחירה פרק ו); כבוד האומה יבוא דרך רכישת החצרות ליד הכותל ובניית בית כנסת מפואר צמוד אליו, מונהג על פי רוב רבני ישראל. הקרבנות יחזרו עם הופעת רוח הקודש, ואין להתפעל מהתרבות האירופית. התנועה עד כה גילתה רק את צד החול; צריך ליצור את צד הקודש – 'ירושלים' – שילך עם 'ציון' בידידות ובחופש. כל יהודי צריך להיות ציוני לעבודת החול וירושלמי לעבודת הקודש. בתוספת: יש לכונן בית דין גדול לערעורים.

כרך ד', אגרת או הרב יעקב משה חרל"פ · כ"ב טבת תר"פ – ירושלים

בשאלת ספר תורה שבו הושלם השם בחקיקה (גרירה): בכוונת 'לשם קדושת השם' יש שתי כוונות – ידיעה שכותב שם קדוש, וכתיבה באופן הכשר לספר תורה. לעניין איסור מחיקת השם די בכוונה הראשונה, ובה אין טעות, ולכן אין כאן 'הקדש טעות'.

כרך ד', אגרת אח איש קשר מהגדוד העברי · כ"ח טבת תר"פ

הרב קוק מוכן למלא את בקשות הגדוד: יישלחו ספרי תפילה, תנ"כים, תפילין ומסכתות ברכות; ספרי יעב"ץ עדיין לא נמצאו. יש לייסד ועד לעזרת המשפחות ולארגן ביקורים בבית החולים הצבאי. בעיקר: שאלת הבשר הכשר – עליו לבוא מיד כדי לתקנה. 'רגשי אהבתי' לחיילי הגדוד.

כרך ד', אגרת אכד תשובה כללית לשואלים על השתתפות נשים בבחירות לאספת הנבחרים · י' ניסן תר"פ – ירושלים

צריך לכנס אספה גדולה של רבני הארץ, כי 'עוד לא נפרדה כל כך המדיניות אצלנו מן הדת'. הרבנים שאסרו שאבו מ'הקול האחד' של התורה, ונטייה למוסר אירופי החדש היא 'מעשה בגידה' במוסר היהדות. המשפחה בישראל קדושה יותר, וזה יסוד כבוד האשה. אצל העמים הדרישה ל'זכויות' באה ממצבן העלוב של נשים בבית בגלל גסות הגברים; אצלנו 'הבית... מכון קודש'. הרב קוק קורא לעסקנים להסיר את המניעה, כדי שרוב הציבור ישתתף והאספה תייצג באמת.

כרך ד', אגרת אלז פשרה בעניין מנהל 'מושב זקנים' · ב' סיון תר"פ – ירושלים

המנהל רד"ז יקבל לשעה את פיטוריו כאות משמעת, ובמחאה; הגבאים יעמדו עמו לדין תורה על כל תביעותיו, והוא יקבל את שכרו עד הדין. הדיינים: הרב י"ג הורוויץ, ר' יונה ראם ור' פישל ברנשטיין. אם ידחה את הדין בלי אונס – יפקע השכר. זכויותיו שמורות.

כרך ד', אגרת אמ בנו, הרב צבי יהודה · כ"ה סיון תר"פ – ירושלים

'הארת הגאולה' אינה סובבת על המעמד המעשי אלא על 'ההזרחה הנשמתית' שבאה מאוצר הגאולה העליונה, ועלינו לעבד את ההזרחות שבסבך החיים – 'אתחלתא דגאולה'. בהלכה: על דברי רבי עקיבא איגר (גליון הש"ס עבודה זרה מז ב) והב"ח, במשתחווה לבית. מהרב יעבץ הגיעה חבילת מאמרים לפי בקשת הרצי"ה. לפינס עדיין לא השיב.

כרך ד', אגרת אמא בנו, הרב צבי יהודה · א' דראש חודש תמוז תר"פ - ירושלים

בהלכה, על התוספות בעניין ערלה בשריפה: הקושיה 'אפשר לנטוע' שייכת רק אם השריפה מן התורה; ואם מדרבנן - הנטיעה היא ביטול איסור. ואף אם מן התורה, אולי יש מצוה של שריפה בביעורה (רש"י תמורה, הגרע"א). הרב קוק פרסם את 'התחיה השלמה'. יש מקום למזיגת קודש וחול, אבל עדיין 'המקום של צורך השמירה של הגבולים... רחב מאד', ודווקא נתינת מרחב לכל כוח בחוגו תברר את הדברים.

כרך ד', אגרת אמו בנו, הרב צבי יהודה · תמוז תר"פ - ירושלים

הרב קוק מוטרד, וגם בתשובות הלכה למעשה, שמייגעות אותו 'מפני יראת הוראה'. הם חושבים לנסוע לנפוש; ועד רחובות שכר דירה, אבל קטנה. מלונדון הציעו שידוך לבן (בתו של דייכאווסקי) ומבקשים תשובה, ואינם יודעים מה להשיב בלעדיו. האסיפה לא השביעה רצון - קשה לאגד את הכוחות.

כרך ד', אגרת אנז בנו, הרב צבי יהודה · ט"ו אלול תר"פ - ירושלים

מכתבו הניח את דעתם. חכם ספרדי יושב אצלו בשאלה עמוקה בחושן משפט על צוואה, ולכן הרב קוק מקצר. מחר יבואו ד"ר אויערבאך וד"ר לוין, ויתייעצו גם על ענייני הרצי"ה.

כרך ד', אגרת אסד גיסו, הרב יוסף רבי, ואחותו · תשרי תרפ"א

בהלכה: על דברי התוספות בעניין 'בסים תבשילא דבני מערבא' (עירובין קד ב), והיתר מטעם 'אתם - אפילו שוגגין': לכל הדעות מדרבנן צריך יום טוב של בית דין, אלא שאין כאן איסור תורה ברור, ולכן אין למחות במקום צער לרבים. אולי כוונת התוספות כאסמכתא, ובדבר שאינו מפורש בתורה 'מוטב שיהיו שוגגין'. בתוספת: יש להוסיף שכר למורי תלמוד התורה לפי היוקר.

כרך ד', אגרת אעז הרב א"ש ווינגארט · ב' טבת תרפ"א

בעניין גט: אינו משנה את דעתו, ומקווה שיגיעו להסכמה, בפרט שהרב אלפנדרי מטפל בכך. על הערת הגרע"א: עיקר הטעם בגט - כיון ש'שליח עושה שליח' נלמד מפסוק (קידושין מא), הרי זה כאילו פירש שרשאי למסור לאחר.

כרך ד', אגרת אעט ד"ר יעקב קלצקין · ט"ו טבת תרפ"א

הרב קוק שמח שאביו הגאון מתכוון לעלות. בעניין השלטת המשפט העברי בארץ: עדיין לא הסתדר. הם רוצים לצרף גאונים לניהול המשפטים, ואביו מהחשובים שבהם, אבל אין עדיין אמצעים להביאם. (סוף המכתב חסר.)

כרך ד', אגרת אפד הרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג · י"ט שבט תרפ"א

תרומת יורשי מנוח לישיבת 'תורת חיים' נמסרה, והקבלה מצורפת. בסכסוך בין ר' ש' עפשטיין לכולל סלונים: עליו לשלוח ייפוי כוח למי שידון בשמו נגד הדיירים החייבים שכר דירה, ומוטב שיבוא בעצמו. הרב קוק מזכיר את הנדיב שרצה להקדיש מאתיים לירה לפרסים למצטיינים בישיבות, ושואל אם יוסיפו על הסכום.

כרך ד', אגרת אצג ועד העיר ליהודי יפו · כ"א אדר שני תרפ"א

בעניין הצוואה נעשו הצעדים הנחוצים; מר בנטוויץ' מתעניין בכך ובייפוי כוח המשפט הלאומי. יש לעזור כולם יחד.

כרך ד', אגרת אצד משרד הרבנות ביפו · כ"א אדר שני תרפ"א

בעניין הצוואה נעשו הצעדים, והם מקווים לתוצאות טובות לעניין זה ולייפוי כוח משפטי התורה בארץ.

כרך ד', אגרת אקיא קהילה (שואל) · א' תמוז תרפ"א – ירושלים

אין למכור בית קברות ישן, שפסקו לקבור בו, כדי לבנות מדמיו בית ועד הקהילה, חדרי חברות ובית ספר: 'לזלזל בכבוד המתים... בשביל הנאת ממון, אפילו לדבר מצוה' אינו נכון ('חטוטי שכבי', יבמות סג ב). אם אסור לטלטל אפילו מת יחיד, ק"ו דורות שלמים.

כרך ד', אגרת אקיח הרב ישראל הכהן יפה, רב מנצ'סטר · (תרפ"א)

איגוד הסופרים (סת"ם) הכשרים עומד תחת השגחת משרד הרבנות, ואין לקנות סת"ם אחר. המגמה שארץ ישראל תהיה מרכז ל'אומנויות שבקודש', וסופרים מהגולה יעלו. על מכתבי הפלסתר: אין לשים לב; הרב קוק אינו מקפיד, ואף מקרב את העניים שבהם, כי יש תמימים שחושבים שכל התעוררות לאומית יש לרחק, אבל התחייה, אף שנתערבו בה סיגים, 'מזרע קודש'.

כרך ד', אגרת אקכג אליעזר בן יהודה · ראש חודש מרחשון תרפ"ב

על מקור השימוש ב'מקח' במובן מחיר: בתוספתא (שבת קנא א) 'ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח', וברש"י 'מנה ומאתים'. בתוספתא הגרסה הייתה כנראה 'סכום ממכר', ואולי הבבלי שינה בכוונה. בדעת הרמב"ם, המגיד משנה, הר"ן ובה"ג יש פירושים שונים, ובשולחן ערוך, בט"ז, בים של שלמה ובשו"ת פנים מאירות 'מקח' משמש למחיר. עוד על 'מקידה' כלוח שטוח, בדומה ל'דלי' כמכסה בור (רש"י בבא קמא נא ב).

כרך ד', אגרת אקלד ד"ר אברהם יעקב ברוור · (תרפ"ב)

הרב קוק הסכים לקרוא לעפולה 'יזרעאל' אם השם העתיק מושך לב רבים. בגיטין אין מכשול, כי השמות תלויים בהסכמה: יכתבו 'יזרעאל דמתקריא עפולה' (אבן העזר קכח), ואם גם זרעין תיקרא כך - 'דמתקריא זרעין', כי השינוי ניכר. 'תרי ירושלים הוו' נמצא בערכין לב ב, לא בעירובין; שמות כפולים נוהגים בכל הארצות. בארץ ישראל, בזמן אתחלתא דגאולה, השם שקובעים ישראל הוא היסודי ('ויקראו בשמות את הערים').

כרך ד', אגרת אקמו הרב ש"י פינקלשטיין, בראונסוויל · י"א תשרי תרפ"ג

שבח לקונטרסיו בהלכה ובאגדה. בהלכה: האיסור לנשק בניו בבית הכנסת (ספר חסידים רנה) כולל גם קטנים, והרמ"א נקט 'אורחא דמילתא'; יש בזה גם עניין כבוד הרב, ואין להתיר לנשק בנים גדולים בבית הכנסת.

כרך ד', אגרת אקנא הרב ש' פיינשטיין · י"ז טבת תרפ"ג

התשובה התעכבה בגלל מעבר דירה, ובקשות להסכמות רבות קדמו. על הרש"ל: בים של שלמה הובאו שתי שיטות, והדבר תלוי במחלוקת אם הולכים אחרי השם גם בנותן טעם (איסור והיתר מול הש"ך, יורה דעה צח).

כרך ד', אגרת אקנג הרב אברהם ליב זילברמן, צפת · כ"ג טבת תרפ"ג – ירושלים

גבינה הולנדית עם הכשר מרבנים יראים מפורסמים (הרב אונדרווייזר, הרב ד"ר ריטר מרוטרדם, רב האג) - בחזקת כשרות; בלי הכשר - אין לסמוך על כך שנהגו לאוכלה.

כרך ד', אגרת אקס הרב י"א ציטרין, רב פתח תקוה · ט"ז שבט תרפ"ג

על השמיטה הבאה: לא הצליח לכנס אסיפה, וצר לו לשאת לבדו את המשא. אין לייעץ לכתחילה לעשות צעד שיחייב עבודה בשביעית, כמו הבאת זבל על חשבון הזריעה, אולי המצב יוטב. מכירה בהבלעה נהוגה מימי המהרי"ט, אבל הפירות בקדושת שביעית, ועדיף לקבל מעות. המכירה לא תהיה פומבית לכל הארץ במקום אחד, כדי לא לעורר מתנגדים, אלא בכל מושבה כנהוג. בתוספת: בקשה לבדוק את טענותיו של גדליה בילאקא.

כרך ד', אגרת אקסד חכמי העדה התימנית ברחובות ובמושבות · כ' שבט תרפ"ג – ירושלים

הרב קוק לא פגע חלילה בכבוד העדה התימנית, שאהבתה חקוקה על לבו, והרב קוק השתדל לעלייתם לפני המלחמה. שמירת מנהגי כל עדה אינה פגיעה בכבוד; בית שמאי ובית הלל הודיעו זה לזה כדי שלא ייכשלו (יבמות פרק א). כל עוד אין הסכמת כלל החכמים, אסור לזוז ממנהג האבות, ו'העושה כקולי בית שמאי וכקולי בית הלל' מקלקל. יש להניח לאשכנזים לאכול משחיטתם ומניקורם, ולהתאגד בכל מה שאין בו חילוק מנהג.

כרך ד', אגרת אקע ר' י"א ברייזמן ור' י"ש סגל · ערב ראש חודש אדר תרפ"ג

ידיעות על פרצות מגיעות ממקומות רבים, ומכתבים אינם מועילים כי עוברים עליהם בלי שימת לב. התיקון יבוא רק כשיוכל לבוא בעצמו לדבר ולעורר, ולשם כך צריך הכנה גופנית וכספית. אי אפשר לפרסם שאסור גם לחולים חלב שנחלב בשבת. בכל זאת ינסה לכתוב.

כרך ד', אגרת אקעא מר שמפער, ראשון לציון · א' דראש חודש אדר תרפ"ג

שמע שהוא ירא שמים, אבל מחלק בשבת ללקוחותיו חלב שנחלב בשבת. אין היתר אפילו לטלטל חלב מוקצה, ובוודאי לחלקו כדרך חול; 'חלילה לסמוך על היתר בדוי מלב, שהכל חולים הם'.

כרך ד', אגרת אקעד הרב דב אריה הכהן לוינטל והרב אליעזר פרדינסקי, אגודת הרבנים באמריקה · י"א אדר תרפ"ג

התשובה לשאלתם מצורפת; 'באלו הענינים טוב למעט בדברי פלפול', כדברי החתם סופר, כדי שלא יהיה מקום למתעקשים.

כרך ד', אגרת אקפו עורך הדין א' אפרת, תל אביב · ט"ו תמוז תרפ"ג – ירושלים

המשפט של שרה שפיגל אכן בא לפניו, ונעשו כל ההכנות הנדרשות על פי דין תורה לפני מתן פסק הדין.

כרך ד', אגרת אריד הרב משה אוסטרובסקי · י"ב אדר תרפ"ד – ירושלים

שבח לספרו על המידות שהתורה נדרשת בהן; יש צורך בספרים כאלה מתלמידי חכמים יראים, ללימוד הצעירים. הערות: על 'עין תחת עין' – המהרש"ל ביש"ש חולק על הרמב"ם; 'הלכות לא תשתנינה' מקורו בירושלמי מגילה, ולפי הראב"ד הביטול הוא רק לעניין קריאה ברבים; השיעורים כהלכה למשה מסיני (בבלי וירושלמי); 'ע"ב זקנים' כהגהת הגר"א, ויסוד 'אין בית דין מבטל דברי בית דין חבירו' כפתרון לחתימת המשנה והתלמוד.

כרך ד', אגרת ארכ הרב יוסף זיו · (כ') אדר תרפ"ד

הוסכם על מינויו לגבאי ב'מושב זקנים' בירושלים, אבל בגלל סכסוך יתחיל רשמית אחרי בירור משפט אחד, או לכל המאוחר בעוד חודשיים.

כרך ד', אגרת ארמח המשורר ר' י"ח לעוויט · ה' אלול תרפ"ד – ניו יורק

הערות על הצעותיו: אין להגיה 'תעלתנו' במקום 'תהלתנו' בברכת רפאנו, כי מקורה בירמיה יז יד. 'רוב ממזירין פקחין' – אולי 'קפחין', כלשון 'מקופחין והולכין'. בברכת 'בצלם דמות תבניתו' אין צורך לתקן; לפי הרמ"ק 'תבנית' נעלה מצלם ודמות. וביאור דברי הר"ן בשבועת שומרים.

כרך ד', אגרת ארנד הרב חיים הירשנזון, רב הובוקן · ז' מרחשון תרפ"ה – ניו יורק

תודה על חידושיו למסכת הוריות. הרב קוק חולק על דבריו שאחרי החטא אין מצות תוכחה אלא לגדולי הדור: לפי הרמב"ם (הלכות דעות ו ז) עיקר התוכחה אחרי החטא, והיא לכל ישראל; וכך מתמרמר ה'יערות דבש'. הסוגיה בערכין טז ('תוכחה לשמה וענוה שלא לשמה') נוגעת רק לאופן התוכחה.

כרך ד', אגרת ארסא הרב משה יצחק סגל, מנצ'סטר · כ"ז מרחשון תרפ"ה – לונדון

הרב קוק היה שמח לפגוש את ידידיו, אבל קשה לו להתעכב בגולה. בהלכה: על סברת 'חצי דבר' – אם מועיל כשהעדים יודעים שאחרים ישלימו, היה צריך להועיל גם בחצי עדות, ולכן צריך לומר שזו גזירת הכתוב. ועוד: דבר המשלים עניין שלם נחשב שלם (כמו שיורי טהרה בנטילת ידיים), וכך בעדות על חזקה לדעת הרי"ף.

כרך ד', אגרת ארסה הקרן הקיימת · ט' טבת תרפ"ה – ירושלים

בפשרה על מכירת אדמת 'שומרי תורה' ברחובות לא דובר על מספר דונמים מדויק, ולכן אין לנכות מהמחיר אם חסר.

כרך ד', אגרת ארעז הרב שמריה מנשה אדלר · כ"ג טבת תרפ"ה

על הערתו שציון פנימית מירושלים: נכון לפי הקבלה, אבל דווקא משום כך הקדושה הפנימית אינה ניכרת בעולם, כמו שקדושת שבת, שהיא מדת מלכות, מתגלה יותר; לכן ציון מקום המלכות, וירושלים מקום המקדש. במצבה: העיקר אם נבנתה מלכתחילה כדי שהעבודה תקובץ סביבה (רמב"ן). בתוספת: שליחות לגוי באיסור חסימה – לפי הרמב"ן עניין צער בעלי חיים הוא שהאדם לא יתרגל באכזריות, ולכן אין בו מדת שליחות.

כרך ד', אגרת ארעח הנהלת חברת 'קהלת ציון' · כ"ג טבת תרפ"ה – ירושלים

הרב קוק דורש לבנות בהקדם מקוה בבלפוריה, כפי שהבטיחו לו באמריקה, בלי לחכות לשאר בנייני הציבור.

כרך ד', אגרת ארעט מר ברוך פנטורין · כ"ו טבת תרפ"ה

אי אפשר להתיר את 'הברווז ההודי' (אינדישע קאצקע) כל עוד לא נבדק היטב בסימניו ולא נתברר שיש מסורת ברורה שהוא עוף טהור. הם מבררים במקומות שבהם הוא מצוי מזמן.

כרך ד', אגרת ארפד ר' ש' פערעלמן · ט' שבט תרפ"ה – ירושלים

רוב חברי גבאות 'מושב זקנים' אינם מקבלים את המינוי, ולכן אין לראות באיש מהממונים גבאי עד שיתברר; בינתיים יסדר את המכתבים עם ר' י' פרידמן ושמואל קוק.

כרך ד', אגרת ארצט הרב שלמה אהרנסון · ב' דראש חודש אדר תרפ"ה

על מנהג ירושלים בעניין השאור (בשבת): גם בירושלים סובלים מכך, ו'משמרת השבת' מנסה לתקן. בלילה רכה אין איסור תורה גם לפוסקים כרבי, אבל המקפידים טוענים שגם איסורי דרבנן שגוי עושה לצורך ישראל אסורים. נערכה האסיפה הראשונה של הוועד. בעניין ההגירה דיבר עם הנציב על הקלות לקבוצות בסכומים החוקיים.

כרך ד', אגרת אשכז הרב זליג ראובן בענגיס, רב קלווריה · כ"ז אייר תרפ"ה – ירושלים

שבח לספרו 'לפלגות ראובן' על סדר קדשים. אין לומר שמחלוקת 'קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבוא' לגבי מקום המקדש היא דבר שאינו נוהג בזמן הזה, שהרי יש בה נפקא מינה לאיסור כניסה בטומאה. כללי הפסק לפי המהרי"ק הם תקנה מפני ההכרח, ולכן אולי אינם חלים בדברים שאינם נוהגים או נדירים. הרב קוק היה רוצה שגדולי הדור יעלו, אבל אין עדיין פרנסה לרבנים.

כרך ד', אגרת אשכט מר שלמה פרץ קמינר וחבריו · ה' סיון תרפ"ה – ירושלים

הגיעה קובלנה מ'הכשרת הישוב' על השגת גבול בקרקע שכמעט נקנתה. אינו מקבל טענה מצד אחד, ומבקש לדעת את העניין לפני שיעשו צעדים.

כרך ד', אגרת אשלג הרב חיים עוזר גרודזנסקי · ט"ז תמוז תרפ"ה

תודה על 'אחיעזר' חלק ב. בעניין פירות ארץ ישראל שיצאו לחוץ לארץ: לפי הרמב"ם (מעשר ב א) הפטור תלוי בדעתו בשעת גמר המלאכה; אולי גם פירות שגמרו על דעת להוציאם לחוץ לארץ פטורים, ולהחמיר - לא לעשר מהם על פירות שנגמרו על דעת הארץ. 'והדבר צריך תלמוד'.

כרך ד', אגרת אשלד הרב מנדל קירשבוים · כ' תמוז תרפ"ה

תודה על 'גבעת פינחס'. על דברי המהר"ם מרוטנבורג שהקדושים אינם מרגישים ייסורים: מדת רבי עקיבא הייתה גבוהה יותר. סוקרטס אמר שאינו חושש למות כי הנשמה חיה לעד; ולכן 'אפילו נוטל את נשמתך' פירושו ייסורים שאין להם קצבה, שהם חמורים ממיתה. רבי עקיבא רצה להרגיש את הייסורים כדי לקיים את המצוה, ותלמידיו תמהו 'עד כאן'. וזו כוונת המלאכים 'זו תורה וזו שכרה' - שהייסורים היו לו שכר. רוב הקדושים אינם מרגישים, אבל העליונים מרגישים ומקבלים באהבה (כמו אברהם במילה).